

Handwritten text in purple ink, possibly a signature or date, located at the top center of the page.

Vertical text on the left edge of the page, possibly a page number or title, appearing as "123456789".

W. SHAKESPEARE

OPERE ALESE

I

IULIU CESAR

TRADUCERE METRICĂ

DE

ADOLPHE STERN

—
EDIȚIA II
REVĂZUTĂ
—

BUCUREȘTI

—
Editura Librăriei Sococ & Co., Societate anonimă

1922

P R E F A Ț A

Shakespeare este poetul care, cum a zis Al. Dumas, „a creiat mai mult după Dumnezeu“, sau, după cum s'a mai zis „face concurență stării civile“. Mai mult; căci pe când făpturile naturei se mistue după o scurtă pribegire pe acest pământ — întrucât privește lutul, lăcaș vremelnic al sufletului — creațiunile poetului nostru trăiesc o viață veșnică, în tiparul limbei sale, pen-trucă întrupează vecinicul omenesc, fără vârstă și fără moarte.

Este un anacronism de a atribui operei lui S. tendințe. — Ea este icoana palpitantă a realității, în tainele căreia nu pătrunde decât geniul și într'ânsa nu se zугrăvesc tipuri, ci indivizi, ființe complexe, cu toate însușirile, patimile și slăbiciunile firei în luptă cu ambianța care le plămădește caracterul și voința; și în perfecta potrivire între caracter și faptă stă suprema putere și adevărul biruitor al oamenilor creați de Shakespeare.

Și în creațiunea lui, Sh., cu dreptul suveran

al geniului, nu ține seamă de tipicurile convenționale ale compoziției. Așa nu'i pasă de regulile clasice ale unității de loc, timp și acțiune, sau mai bine, cum zice Heine, el o întinde: unitatea lui de loc este pământul, aceea de timp este vecinicia, și eroul, care radiază în centru, este omenirea.

Tot așa nu-i pasă de verisimilitatea fabulei. Realitatea este doară plină de întâmplări cari, pentru înțelegerea noastră mărginită a cauzalității, ne apar ca jocul toanelor hazardului. Și „le vrai peut souvent n'être pas vraisemblable“, sau cum zice Lessing: „Das Wahrscheinliche zu finden, ist oftmals mehr wert, als das Wahre.“ (a găsi verosimilul este adesea mai prețios decât a găsi adevărul). Esențialul este în poezie ca ficțiunea să apară ca adevăr.

Nu'l pasă nici de originalitatea fabulei: o ia de unde o găsește, din istorie, din cărțile vechi și noi. În aceste găsește materialul: dar cum îl plămădește! Cum viața fișnește din blocul dăltuit de poet, ca apa din stânca atinsă de Moise!

Giovanni Pascoli, marele poet italian, descrie, oarecum prin autopsie, această creațiune poetică, în poezia lui. În contrasto, din ale lui „Myricae“.

„Merg singur singurel, pe căi tăcute,
Uitându-mă pe jos, de gânduri plin,

Ici colo iau o piatră, între sute.

O curăj, tai, o sclivisesc puțin,

— Ce's eu? Cui pasă? — Iată un rubin,

Vezi un topaz, și, ține, ametistul.“

Din pietricelele găsite în cărți, Sh. face nestematele sale cu străluciri nestinse în salba omeuirii!

Și aceste nestemate le leagă în aurul limbei sale. Căci Sh. este și un artist incomparabil.

Limba Shakespeariană este forma și unealta cea mai perfectă pentru fond. Și nici nu s'ar putea altfel: căci substanță și formă, în artă, sunt într'o legătură organică: frumosul și adevăratul nu se pot rosti decât prin forma frumoasă și adevărată. Limba lui Sh., de o bogăție extraordinară — s'a socotit că vocabularul lui numără aproape 18.000 cuvinte! — este pictorială, plastică, aproape fiecare cuvânt este o senzibilizare a noțiunii abstracte, aproape fiecare frază o imagine și dacă bogăția imaginilor este caracteristica poetului, Sh., și din acest punct de vedere, este monarhul poeziei. Apoi și „versul alb“ decasilabul iambic, nerimat, liber în mișcările lui, cu ritmul său vioi, sprinten, se adaptă minunat pulsului acțiunii dramatice. Chiar Aristotel zice, în Poetica lui că „unde se vorbește, din toate metricele cel iambic se potrivește mai bine“. Voltaire însă în prefața la traducerea sa din Iuliu

Cesar al lui Shakespeare, traducere făcută în a
lexandrine nerimate, zice că „versurile albe nu
costă decât osteneala de a le dicta“ și deci con-
chide că „dacă s'ar începe a se face tragedii în
versuri albe și a l: juca pe scena franceză, tra-
gedia ar fi pierdută“. Indată ce scoți dificul-
tatea, scoți meritul! Alexandrinul rimat este dar
esențial vecinic tragediei franceze. Aici apare
„Protocolul“, rutina farmalistică.

Pe lângă aceasta, piesele lui Sh. sunt smăl-
tate de cugetări adânci, cari luminează profun-
zimi ascunse nouă, și de un umor suveran. Și
peste tot plutește, ca un soare, lumina și căldura
unei inimi mari, însetate de dreptate, de adevăr
și, mai presus de toate, de iubire, care este taina
izbândeii tuturilor plăzmuirilor, și a celor dramatice.

De când, în fragedă vârstă, am putut citi pe
Shakespeare în minunata versiune a lui A. W.
Schlegel, dar mai ales de când, mai târziu (pe
la 1866) l'am citit în limba originalului, scrierile
marelui dramaturg au devenit ceaslovul meu. De
atunci am trăit în lumea vrzită de geniul său,
și de vreme a încolțit în mine dorul de a tălmăci
toată opera sa în românește. Existau pe atunci,
necunoscute însă de mine, numai două traduceri
făcute din englezește, de P. P. Carp, anume
Macbeth (Iași, 1864) și Othello (1868). Ele
stau însă prea sub înrîurirea traducerei germane

a lui Schlegel și sunt făcute în versuri alexandrine, cărora le lipsește ritmul și poezia. Am scos întâi pe Hamlet (1877, a doua ediție 1905), apoi pe Iuliu Cesar (1879) și pe Regele Lear (1881).

Zbuciumul vieții m'a împedicat de a aduce la îndeplinire visul desmierdat al tinereții mele, totuși în răgazurile ce mi le-a lăsat vultoaarea altor preocupări, și mai vârtos în ultimii ani ai războiului mondial, petrecuți în Italia, am mai tradus următoarele piese: Coriolan; Antoniu și Cleopatra, Negustorul din Veneția, Othello, Macbeth, Romeo și Julietă, Furtuna și am refăcut pe d'antregui pe Regele Lear, Hamlet și Iuliu Cesar și Visul unei nopți de vară.

Se prea putea însă ca aceste tălmăciri să doarmă în săltarul meu somnul de veșii, fără îndemnul unuia dintre cei mai de seamă prosatori ai noștri, al căruia sfat este pentru mine poruncă. Și așa versiunile mele vor vedea lumina zilei...

Am păstrat peste tot formele originalului: decasilabul iambic nerimat (versul alb), versul rimat și proza, așa cum le întrebuințează Shakespeare, după caracterul tragic, liric sau popular al acțiunii, și care dă creațiunilor lui atâta varietate și colorit. Dintre limbile neolatine a noastră este mai merită pentru acest vers, prin elementele ei poporane așa de pregnante și sugestive, cari dau

putința a reproduce cuprinsul de idei și imagini ale originalului, fără a spori din cale afară numărul versurilor din limba engleză, careia bogăția de vorbe monosilabe îi dă o putere de expresie și o conciziune fără seamăn.

Aceasta lămurește dece versiunile din englezește oferă greutateți de ne'nchipuit. Mai cu deosebire când e vorba de un așa formidabil maestru al limbei ca Shakespeare.

Poetul Barbu Lăzăreanu (într'un articol publicat în „Adevărul Literar“) descrie aceste greutateți, într'o strălucită exuberanță de adevărat artist:

„A traduce din Shakespeare e lucru mare. Nu ajunge talent literar și o simplă cunoaștere a limbii. Îți trebuie mari aptitudini lingvistice, ca să nu zicem geniu lingvistic. A fi limpede, precis, corect — n'ajunge! Îți trebuie bogăție, înnebunitoare, de cuvinte: trebuie pitoresc, trebuie varietate. Ești nevoit să sfărâmi barierele graiului, să reabilitezi vorbe prescrise, suspecte, clandestine ori chiar diforme; să le inviți, să le rogi să *daigneze* a face o alianță morganatică cu cuvinte de cea mai înaltă dinastie și nobleță; expresiilor înmormântate — și cărora de mult li s'a făcut o slujbă pentru odihna sufletului — să le dai nu numai o vremelnică înviere, dar să le asiguri longevitate și să le cânti un „Isaia dănțuește“ luându-le de mână cu termen primăvăratesci. Frazele trebuie pe alocuri să facă irupțiune. Îți trebuie vorbe limpezi pentru noțiuni păctoase; ai nevoie de cuvinte cari să apară hotărâte, neclintibile, aproape fixe, pentru ceeace e indecis și fugar. Și trebuie fraze iluminătoare“.

Este bine înțeles, că acolo unde n'a fost cu puțință, ori unde n'am putut eu, să reproduc într'un ritm curgător și corect tot ouprinsul de idei, de imagini, nuanța, amănuntul specific, am jertfit migala ritmului, preferind să șchioa-pete picioarele versului decât a ologi ideea.

Am folosit edițiile cele mai bune și mai noi ale textului; lexicoprafia și comentarii.

Acest studiu migălos și cunoașterea desăvârșită a limbei din care traduci, este ceva elementar și o datorie de conștiință. Dar aceste cunoștințe nu dau încă căderea și dreptul să traduci o operă poetică. Iți mai trebuie ceeace Vlahuță a numit așa de frumos: darul împărtășirei, și nu e de ajuns ca traducătorul să pipăie frumusețea operei ca ochiul, să fie o oglindă, chiar cu o sută de ochi — cum grăiește Zarathustra — ci trebuie inițierea sfântă în taina poetică, trecerea ei prin sufletul traducătorului, refacerea ei în graiul acestuia.

Numai dacă va veni traducătorul român al lui Shakespeare cu acest prețios „dar al împărtășirii“, aceasta va fi, cum zice d-nu Gala Galaction, într'un articol care tratează despre Shakespeare, „un noroc al literaturii românești“.

Iuliu Cesar — este întâia din cele trei drame din istoria romană. Ea este scrisă pe la 1601. Isvorul poetului este Plutarh, pe care l'a citit

Într'o traducere englezească a lui North, publicată la 1578. Piesa este privită, cu drept cuvânt, ca cea mai perfectă dramă a lui Shakespeare, din punctul de vedere arhitectonic. Structura ei e lapidară ca și aceea a eroului al cărui nume îl poartă. Marele Imperator ne este înfățișat cu toate slăbiciunile, cu superstiția și vanitatea lui, dar aceasta nu întunecă măreția lui; el este, cum zice singur „pururi Cesar“, nemișcat ca Olimpul. Deși nu ni se arată decât în câteva scene, deși Marcu Brutu ține un loc așa de larg în piesă, încât s'a zis că ea ar fi trebuit să poarte numele lui, Cesar covârșește pe toți, și chiar după moartea lui, umbra lui uriașă se proiectează și urmează a stăpâni acțiunea. Nicăeri Shakespeare nu-și dovedește mai strălucit puterea lui de evocațiune și măestria fără seamăn în dăltarea caracterelor. În Iuliu Cesar ne înfățișează o putere nouă: Mulțimea. El zugrăvește aicea psihologia masselor cu o intuiție genială care covârșește toate studiile sociologilor moderni.

De aceea Iuliu Cesar este, prin puterea ei dramatică și prin rolul mulțimei, piesa cu cel mai mare efect pe scenă și mai des jucată în Anglia și Germania. La noi ea n'a avut încă cinstea de a fi jucată, nici pe întâia scenă a țării, aceea a Teatrului Național, deși manuscrisul meu zace în sertarul d-lui Director General de ma

bine de un an de zile. In schimb se lefăie încă — de aproape treizeci de ani — pe podeala primei noastre scene, un Hamlet, într'o tălmăcire care, ca formă și cuprins, este o parodie și o pângărire a poetului, semănând cu "originalul „ca Satyr cu Hyperion“.

Încă în prefața mea la ediția lui Hamlet din 1877, am zis :

„Shakespeare, însuși actor, a scris pentru teatru. Dramele lui trebuiesc văzute, spre a fi înțelese în toată măreția lor. Să sperăm că prin noa organizare a teatrului național se va putea uni la un loc artiștii distinși pentru un repertoriu de reprezentări clasice, menite a rădica dmnitatea, a deștepta gustul estetie și a rodi producțieuna dramatică“.

Și în prefața ediției din 1905 am mai zis :

„M'am înșelat în așteptările mele !... Este o vie dovadă de lipsă de interes, a oamenilor noștri competenți pentru Teatrul nostru Național, precum și de nepăsarea Directorilor lui, că se pot petrece asemenea lucruri (aluziune la ace! Hamlet pomenit mai sus)... Sperăm că actualul director, care e și el autor dramatic și are idealuri, va socoti de datoria sa a ne da pe adevăratul Hamlet, într'o traducere literară, demnă de Shakespeare, și de prima noastră scenă.

Astăzi după 16 ani, se urmează același scandal și nimeni nu protestează în numele artei. Ce anevoe se stărpesc obiceiurile rele, adânc cui-bărite !

IULIU CESAR

IULIU CESAR

Persoanele

Iuliu Cesar

Octaviu Cesar

Marcu Antoniu

M. Emiliu Lepidu

} Triumviri după moartea lui
Iuliu Cesar.

Cicerone

Publiu

} Senatori

Popiliu Lena

Marcu Brutu

Cassiu

Casca

Treboniu

} Conjurați contra lui Iuliu
Cesar.

Ligariu

Deciu Brutu

Meteliu Cimber

Cinna

Flaviu și Marullu, tribuni.

Artemidor, un sofist din Cnidos.

Cinna, un poet.

Un Ghicitor.

Luciliu, Titiniu, Messala, tânărul **Caton**
și **Volumniu**, prieteni ai lui Brutu și Cassiu.

Varron, Clitu, Claudiu, Straton, Luciu,
Dardaniu, servitori ai lui Brutu.

Pindaru, servitor al lui Cassiu.

Calpurnia, soția lui Cesar.

Portia, soția lui Brutu.

Senatori, cetățeni, paznici, slujitori, etc.

Scena: Roma; apoi lângă Sardes și lângă
Filippi.

ACTUI I

Scena I

Roma. O stradă. Intră Flaviu, Marullu și o
ceată de cetățeni.

Flaviu

Acasă, leneșilor! aid, acasă!
E sărbătoare azi? Ce? Nu știți voi,
Că n'aveți voe, ca meseriași,
Să-umblați în zi de lucru fără semn
Al meseriei? Ce ți-e meșteșugul?

I Cetățean

Păi, Domnule, sunt dulgher.

Flaviu

Dar unde 'i șorțul tău de piele, rigla?

Marullu

Dece porți hainele de sărbătoare?
Dar tu colea, ce meserie ai?

II Cetăţean

La dreptul vorbind, Domnule, pe lângă un lucrător bun, sunt, cum aţi zice, un cârpaciu.

Marullu

Ce meserie ai? Răspunde-mi drept,

II Cetăţean

O meserie, Domnule, pe care o pot, nădăjduiesc, face cu cuget curat, adicătelea, Domnule, sunt un dregător de purtări rele ¹⁾.

Marullu

Ce meserie, ticălosule?

Mişelule, ce meserie ai?

II Cetăţean

Nu, mă rog, Domnule, nu vă stricaţi cu mine dar, dacă vă stricaţi, pot să vă dreg.

Marullu

Ce vrei să zici cu asta? Să mă dregi, Obraznicule?

1) În original: cărpaciu de tălpi: *soles*, care pronunţându-se ca *soles* = suplete, dă loc la unul din numeroasele jocuri de cuvinte din piesele lui Shakespeare. Pe cât se poate le am făcut şi în româneşte.

II Cetățean

Pâi, Domnule, să vă cârlesc.

Flaviu

Ești un cârlesc, ai?

II Cetățean

De, Domnule, trăiesc numai din sulă. Nu mă bag nici în trebile meșteșugarilor, nici în ale muierilor, decât cu sula. Sunt, la dreptul vorbind, un doftor de cizme vechi; când sunt în mare primejdie, le vindec. Oamenii cei mai de treabă cari au călcat vreodată pe piele de vacă, au umblat pe lucrul mâinilor mele.

Flaviu

Dece nu ești în prăvălie azi?

Ce duci prin străzi pe oamenii aceștia?

II Cetățean

La dreptul vorbind, Domnule, ca să-și strice cizmele și să capăt mai mult de lucru. Dar, zău, Domnule, facem sărbătoare ca să vedem pe Cesar și să ne bucurăm de triumful lui.

Marullu

De ce vă bucurați? Ce-a cucerit?
Ce biruiți la Roma îl urmează
Spre-a 'mpodobi în lanțuri carul său?
Bușteni și pietre! Voi nesimțitori!
O, inimi aspre, oameni cruzi ai Romei!
N'ați cunoscut voi pe Pompei? Adesea
Pe ziduri și pe crește v'ați urcat,
Pe turlle și ferestre, ba pe coșuri,
Cu prunci în brațe, și ați stat acolo
O zi întreagă, așteptând mereu
Ca să vedeți pe marele Pompei
Prin ulițele Romei străbătând,
Și numai ce zăriați doar carul său
N'ați izbucnit cu toții într'un chiot
Că Tibrul tresări în albia lui
Simțind resfrângerea strigării voastre
Pe malurile sale găvănoase?
Și-acum vă dăruiți o zi de praznic?
Și'i presărați în cale flori acelu
Ce vine triumfând de sângele lui
Pompei? Plecați d'aceia! Alergați
Acasă, în genuchi cădeți, și zeii
Rugați să 'nlătore urgia care
Va să lovească pe atari ingrați.

Flaviu

Hai, cetățeni, și pentru ăst păcat,
Pe cei de seama voastră adunați,
La Tibru duceți-i, și 'i plângeți lacrimi
In albie, până valul cel mai jos
Va sărută pe cel mai 'nalt din maluri.

(Toți cetățeni es)

Cum s'a topit mojica lor aramă !
Plecară amuțiți în vina lor.
Voi apucați pe-aici spre Capitoliu,
Iar eu p'ăcea. Desbrăcați statuele,
De-o fi acoperite cu odoare.

Marullu

Se poate ? Azi e sărbătoarea, știți,
A Lupercaliilor.

Flaviu

Nu'i nimica.

Vedeți să nu atârne pe statui
Trofeele lui Cesar. Eu mă duc
Ca să gonesc norodul de prin străzi,
Și voi faceți-o unde-i mai 'ndesat.
Smulgând aceste pene născătoare
Din aripa lui Cesar, îl va face
Să sboare la 'nălțimi obicinuite ;

Căci altfel, întrecând vederea noastră,
Pe toți ne-ar ține 'n frică slugărească.

(Es)

Scena II

Intră, cu alai și muzică. **Cesar**, **Antoni**u gătit pentru alergări, **Calpurnia**, **Portia**, **Deciu**, **Cicerone**, **Cassiu** și **Casca**. O mare mulțime urmează. Intre ei **Ghici-torul**.

Cesar

Calpurnia!

Casca

Tăceți, vorbește Cesar, ho!
(Muzica încetează)

Cesar

Calpurnia!

Calpurnia

Aud, stăpâne.

Cesar

Stai drept în calea lui Antoniu, când
Va alerga. — Antoniu!

Antoni

Ce e Cesar ?

Cesar

Să nu uiți a atinge pe Calpurnia,
In graba ta : bătrânii noștri zic
Că sterpele, atinse 'n alergarea
Cea sfântă, scapă de-a lor pacoste.

Antoni

Voi ține minte, căci când zice Cesar :
„Fă asta“, 'i și făcut.

Cesar

Urmați nainte,
Și nu lăsați vre-o datină de-o parte.
(Muzică)

Ghicitor

Cesar !

Cesar

Ei, cine chiamă ?

Casca

Să tacă orice sgomot : hei, tăcere !
(Muzica încetează)

Cesar

He, cine din mulțime m'a chemat?
 Un glas mai tare decât muzica
 Aud că strigă „Cesar“. Ei, vorbește,
 Căci Cesar se oprește să te-asculte.

Gicitor

Ferește-te de Idele lui Martie.

Cesar

Ce om e ăsta?

Brutu

Uu ghicitor îți spune
 Să te ferești de Idele lui Martie.

Cesar

Aduceți-l aici, vreau să-i văd fața.

Cassiu

Mă, eși din gloată, uite-te la Cesar.

Cesar

Ce-mi spui acum? Vorbește înc'odată.

Ghicitor.

Ferește-te de Idele lui Martie.

Cesar

I-un visător, lăsați-l, și să mergem.
(Un marș. Toți ies, afară de Brutu și Cassiu).

Cassiu

Nu mergi să vezi tu rostul alergării?

Brutu

Eu nu.

Cassiu

Te rog.

Brutu

Nu-mi arde, zău, de jocuri;
Nu am zglobia fire-a lui Antoniu.
Dar nu vreau să te 'mpedic, Cassiu; plec.

Cassiu

De-o vreme, Brutu, eu te cercetez.
Nu aflu 'n ochii tăi prietenia
Și dragostea cu care m'ai deprins.
Te porți prea dârz și straniu c'un prieten
Ce te iubește.

Brutu

Cassiu, te înșeli.

De'mi învelesc privirea, îmi întorc
 Al firei sbucium în lăuntru meu.
 Sunt frământat de patimi felurite,
 De gânduri, bune numai pentru mine,
 Cari poate că mi știrbesc purtarea mea ;
 Dar n'aibă teamă bunii mei prieteni
 — Și între ei te număr și pe tine —
 Și talmăcească-mi nepăsarea-așa :
 Că bietul Brutu, în război cu sine,
 Nu-și mai arată dragostea la alții.

Cassiu

Ți-am înțeles dar rău pornirea, Brutu,
 Și-am îngropat în pieptu'mi eugetări
 De mare preț, și vrednice gândiri.
 Zî'mi, bune Brutu, poți să-ți vezi tu fața ?

Brutu

Nu, Cassiu, ochii nu se văd pe sine,
 Ci prin resfrângere, prin alte lucruri,

Cassiu

Așa e ;
 Și multora le pare foarte rău,

Că n'ai aşà oglinzi ca să-ţi întoarcă
 În ochii tăi ascunsa'ţi vrednicie,
 Ca să-ţi vezi umbra ta. Am auzit.
 Cum mulţi dintre fruntaşii Romei, — afară
 De Cesar cel nemuritor, — vorbind
 De Brutu şi gemând sub jugul vremii,
 Doreau ca Brutu s'aibă ochii săi.

Brutu

În ce primejdii, Cassiu, mă-ispiteşti,
 Cerând să caut în lăuntru meu
 Aceea ce nu e în mine?

Cassiu

Fii gata dar s'ascuţi, iubite Brutu.
 Ştiind că numai prin resfrângere
 Te vezi mai bine, eu, oglinda ta,
 Smerit îţi voi descoperi aceea
 Din sinea ta, ce încă n'o cunoşti.
 Să nu 'mi-o iei în rău, iubite Brutu.
 De-aşi fi-un glumeţ de rând, deprins ca să
 Prostesc cu sarbezi jurăminte
 Iubirea'mi către orice nou lingău,
 De ştii c'alint şi strâng la piept pe oameni
 Ca să'i defaim apoi, sau dacă ştii
 Că mă'nfrăţesc la chef cu tot norodul,
 Atuncia să mă crezi primejdios.
 (Fanfară şi chiote)

Brutu

Ce's aste chiote? Mă tem că gloata
Pe Cesar l'a ales de Rege.

Cassiu

Ah,

Te temi? Deci nu ai vrea să fie-așa?

Brutu

N'ași vrea. Și totuși îl iubesc cu drag.
Dar pentru ce mă ții aici atât?
Ce ai vroi tu să-mi împărtășești?
De e ceva spre binele obștesc,
Intr'*un* ochiu cinstea pune, moartea 'ntraltul,
Și voi privi la fel pe amândouă.
Să mă ajute zeii cum eu cinstea
Iubesc mai mult decât mă tem de moarte.

Cassiu

Știu c'ai virtutea asta 'n tine, Brutu,
Cum știu și 'nfățișarea ta de-afară.
Ei bine, cinstea'i rostul vorbei mele.
Nu știu cum tu și alții cugetați
De viața asta. Dar mi-ar fi tot una
Ca eu să *nu* fiu decât să trăiesc
In frica unui om ca mine însumi.

Născut sunt liber, ca și Cesar,
 Tu tot așa. Noi ne-am hrănit la fel,
 Putem răbda al iernei ger ca dânsul,
 Căci într'o zi închisă, furtunoasă,
 Când Tibrul viforos fierbea în maluri,
 Imi zise Cesar: Indrăznești tu, Cassiu,
 Să sări cu mine 'n unda furioasă
 Și să înoți colea? La vorba asta
 Eu, îmbrăcat, sării în apă, și'i
 • Spusei să mă urmeze. O făcu.
 Mugeau talazurile și le-izbeam
 Cu mâini vânjoase, dându-le în lături,
 Și înfruntându-le cu bărbăție.
 Dar înainte de-a sosi la țel,
 Cesar strigă; „Sai, Cassiu, că mă 'nec'!“
 Precum Enea, marele străbun,
 Din focul Troiei a purtat în spate
 Pe-Anchise, astfel eu 'l scosei din Tibru
 Pe istovitul Cesar. Și-omul ăsta
 Acum ajuns'a zeu, și Cassiu este
 Un biet om care trebue să se 'nchine
 Când Cesar dă nepăsător din cap.
 În Spania dânsul suferea de friguri,
 Și când îl apucau, băgam de seamă
 Cum tremura; da, zeul dărdăiă,
 Din buza'i sângele fricos fugiă,
 Și ochiul care îngrozește lumea
 Pierduse luciul. L'auzii gemând:

Da, limba asta care poruncește
 Romanilor ca să-l asculte și
 Să-i însemneze vorbele în cărți,
 Strigă: „Dă-mi ceva de băut, Titiniu“,
 Ca-o fată lăncedă. O Zeilor!
 Mă mir că-un om cu-o fire-așa de slabă,
 Putu s'o ia 'naintea lumii mândre,
 Și singur dafinul să poartă.
 (Chiote, trâmbițe afară)

Brutu

Alt chiot al mulțimei!
 Eu cred că aste chiote înseamnă
 Onoruri noi pe Cesar grămadite.

Cassiu

El stă crăcit pe lumea asta strâmtă
 Ca un Colos, și noi, piticii, trecem
 Sub lungele-i picioare, căutând
 Nemernice morminte pentru noi.
 Adesea oamenii's stăpânii soartei:
 Nu este vina zodiei noastre, Brutu,
 Ci doar'a noastră, dacă suntem slugi.
 Brutu și Cesar: ce-i în „Cesar“, spre
 A fi mai pomenit decât al tău?
 Le scrie împreună, al tău nume
 E tot așa frumos. Rostește-le:

El prinde gura tot așa de bine.
Le cântărește: 'i tot așa de greu ;
Vrăjește cu-ele: Brutu va chema
Un duh așa de iute ca și Cesar.

(Chiote)

Pe zeii toți, din ce mâncare oare
Ast Cesar se hrănește, de-a crescut
Așa de mare? Veac, ești de rușine !
Pierdu și prăsila din buñ sânge, Roma !
S'a pomenit, dela potopul mare,
Un veac, cu faima *unui* singur om ?
Când s'a putut, vorbind de Roma, zice,
Că zidul ei cuprinde doar un om ?
Ce fel de Roma e aceea 'n care
Nu poți găsi decât *un* singur om ?
Noi doi am apucat dela părinți
C'a fost un Brutu care tot așa
De-ușor ar fi răbdat pe dracul s'aibă
Domnia sa la Roma, ca p'un Rege.

Brutu

Că mă iubești, nu mă 'ndoesc de loc ;
La ce vrei să mă 'ndemni, o bănuiesc.
Cum m'am gândit la asta și la vremuri,
Ți-oi spune altădată. Deocamdată,
Nu ași vroi, așa cu drag te rog,
Să mai fiu imboldit. Mă voiu gândi
La ce mi-ai spus, și ce mai ai de spus

Voi asculta și voi găsi o vreme
 Menită pentru-a ascultă și a
 Răspunde la atari și alte lucruri.
 Dar până-atunci tu cumpănește asta:
 Că Brutu-ar vrea mai bine-a fi țăran
 Decât a se privi ca fiu al Romei
 In aste grele 'mprejurări, pe cari
 Aceste vremuri par a ni le 'mpune.

Cassiu

Sunt bucuros că slabele-mi cuvinte
 Au scăpărat atâta foc din Brutu.

Brutu

Sfârșit e jocul, Cesar se întoarce.

Cassiu

Când trec, să tragi de mânecă pe Casca,
 Și el în felu-l acru îți va spune
 Ce s'a 'ntâmpat azi, vrednic de 'nsemnat,
 (Cesar și escorta se întorc).

Brutu

Voi face-o. Dar te uită, Cassiu, pata
 Măniei arde pe-a lui Cesar frunte,
 Și ceilalți toți par niște slugi certate.
 Calpurnia 'i galbenă, și Cicerone

Se uită cu-ochi infierbântați și roșii
Cum l'am văzut în Capitoliu, când
Vr'un senator îl combătea 'n desbateri.

Cassiu

Mi, Casca ne va spune pricina.

Cesar

Antoniu!

Antoniu

Cesar?

Cesar

Vezi s'am în preajmă oameni cari sunt grași,
Cu capul lins, și cari dorm bine noaptea.
Ast Cassiu are-un chip supt, hămesit.
El cugetă prea mult; asemeni oameni
Sunt primejdioși.

Antoniu

O Cesar, nu te teme
De el. Nu-i primejdios. E un Roman
De mare neam și vrednic de credință.

Cesar

De-ar fi mai gras! Eu nu mă tem de el,
 Dar dacă-ași fi în stare să mă tem,
 Nu știu un om de care m'ași feri
 Mai mult eu ca de-ăst Cassiu costeliv.
 Citește mult, e bun cercetător,
 Pătrunde-adânc prin fapta oamenilor,
 Și jocuri nu iubește, cum faci tu,
 Antoniu. Nu ascultă muzica,
 Surâde rar și în așa fel parcă
 Și-ar bate joc de el, certându-și mintea
 Că poate să surâză de ceva.
 Asemeni oameni nu au pace 'n inimi
 Cât văd p'un om mai mare decât ei.
 Și de aceea's foarte primejdioși.
 Iți spui mai mult ceace e de temut
 Decât de ce mă tem: sunt pururi Cesar.
 Treci ici la dreapta, căci urechea asta
 E surdă, și zi'mi cu adevărat
 Aceea ce tu cugeți despre el.

(Es Cesar și escorta, Casca rămâne îndărăt)

Casca

M'ai tras de mantie: vrei să-mi vorbești?

Brutu

Da, Casca. Spune ce s'a întâmplat,
 Că Cesar pare-așa de neguros.

Casca

Apoi ai fost și tu cu dânsul, nu ?

Brutu

Atunci n'ași întrebă pe Casca ce s'a întâmplat.

Casca

De, îi s'a oferit o coroană, și când i s'a oferit, el o dete de-o-parte cu dosul mâinii: așa — și atunci poporul începu să chiote.

Brutu

Ce a fost al doilea chiot ?

Casca

Apoi tot pentru asta.

Cassiu

Ei au chiotat de trei ori: dece au răcnit la urmă ?

Casca

Apoi tot pentru aia.

Brutu

I s'a oferit coroana de trei ori ?

Casca

Firește, el o dete în lături de trei ori, fiecare dată mai încet, și la fiecare dare în lături cinstitii mei cetățeni răcniră.

Cassiu

Cine i-a oferit coroana?

Casca

Antoniou.

Brutu

Spune-ne cum a făcut-o, bune Casca.

Casca

Să mă spânzurați dacă pot s'o spun. A fost curată păpușerie: nu i-am iuat seama. Am văzut pe Marcu Antoniu oferindu-i o coroană: dar nu eră o adevărată coroană, ci un fel de stemă — și, cum v'am spus, el o dete în lături odată — dar cu toate astea, după părerea mea, ar fi avut mare poftă s'o ia. Apoi îi i-o oferi din nou, el o dete din nou în lături: dar, după părerea mea, i-a fost greu să-și ia degetele depe ea. Și apoi i-o oferi a treia oară: el o dete în lături a treia oară, și de câte ori o respingeă gloata răcneă și

bătea în palmele scorfoase și-și asvârlea în sus scufiile înădușite și scotea atâta răsufare puturoasă, pentru că Cesar respingea coroana, încât aproape să-l înnece pe Cesar, căci el leșină și căzu jos, iar eu n'am îndrăznit să râd, de frică să nu-mi deschid gura și să răsufli aerul spurcat.

Cassiu

Dar stai, mă rog : cum, Cesar a leșinat ?

Casca

El căzu jos în piață și făcu spumă la gură și era fără glas.

Brutu

Prea se poate : el are boala copiilor.

Cassiu

Nu, Cesar nu o are, ci tu, și eu, și cînstitul Casca o avem.

Casca

Nu știu ce vrei să zici cu asta, dar sunt sigur că Cesar căzu jos. Dacă golani nu i-au bătut în palme, sau l'au fluerat, după cum le plăcea sau nu, cum fac cu actorii la teatru, să nu mă credeți om în toată firea.

Brutu

Dar ce făcu când îşi veni în fire?

Casca

Înainte de a cădea, când pricepu că norodul de jos se bucură că a respins coroana, îşi deschieă haina şi le înfăţişă gâtul ca să-l taie. Şi dacă eram eu vre-un meseriaş, să fiu al naibii cu toţi blestemaţii, dacă nu-l luam de cuvânt. Şi aşa căzu jos. Când îşi veni iar în fire, el zise că dacă a făcut sau spus ceva fără de cale, roagă pe Măriile-Lor s'o puie pe socoteala be-teşugului său. Trei [sau patru] muieri, de unde stam eu. răcniră „Vai ce suflet [de om]!”. Şi iertară din toată inima. Dar nu trebuie ținut seama de ele. Dacă Cesar înjunghia mamele lor tot așa făceau.

Brutu

Şi după aceea plecă așa de necăjit?

Casca

Da.

Cassiu

Cicerone a zis ceva?

Casca

Da, el vorbi grecește.

Cassiu

Ce a zis ?

Casca

Ei, de vă voi spune asta, să nu mă mai uit în fața voastră. Inșă ai care înțelegeau, zămbiau unul la altul și dădeau din cap. Dar pentru mine, a fost grecește. Pot să vă mai spun și alte noutăți: Lui Marullu și Flaviu li s'a astupat gura pentrucă au rupt broboadele depe statuele lui Cesar. Rămâneți cu bine. Aa mai fost și alte bazaconii, dar nu le mai țiu minte.

Cassiu

Vrei să cinezi diseară la mine, Casca ?

Casca

Nu ; am făgăduit în altă parte.

Cassiu

Vrei să prânzești la mine mâine ?

Casca

Da, dacă oi fi viu, și nu-ți schimbi gândul și
prânzul tău face să-l mănânci.

Cassiu

Bine, te aștept.

Casca

Da. Bun rămas la amândoi.

(Ese)

Brutu

Ce de greoi a devenit ăst om,
Și ce zglobiu eră la școală el!

Cassiu

E tot așa și-acum la săvârșirea
Vreunei fapte mari sau îndrăznețe.
Ori cât și-ar pune-o schimă vlăguită,
Asprimea 'i zeama duhului său ager,
Dregând stomacul oamenilor, ca
Să mistuie cu o mai bună poftă.

Brutu

Așa o fi. Acuma eu te las.
Dar mâine, de-ai plăcere sa-mi vorbești,
Eu vin la tine-acasă, ori de vrei
Să vii la mine, te voi aștepta.

Cassiu

Viu. Pă'n atunci gândește-te la mine.

(**Brutu** ese)

Ei, Brutu, vrednic ești, dar văd că firea'ți

Cinstită poate chiar fi abătută

Din rostul său. Se cade dar ca duhuri

Alese să-umbele cu semenii lor.

Căci cine e așa de tare să

Nu fie-ademenit? Pe mine Cesar

Cu ochi răi mă privește, dar iubește

Pe Brutu. De-ași fi Brutu eu acum,

Și Cassiu el, nu l'aș urmă așa.

Voi să-i arunc diseară prin fereastră

Răvașe, scrise de mai multe mâini,

Parcă-ar veni dela mulți cetățeni,

Cari toate vor rosti părerea mare

Ce are Roma despre al său nume,

Și vorbe vagi la ce răvnește Cesar.

Și Cesar să ia seama după asta:

L'om da jos sau răbda mai grea năpastă-

(Ese)

Scena III

Roma. O stradă. Intră, din părți opuse, **Casca**, cu sabia goală și **Cicerone**.

Cicerone

Ei Casca, bună seara: fuși la Cesar?

Dece ești uluit ș'abia răsufli?

Casca

Nu ești mișcat când tot pământul se
 Cutremură beteag? O, Cicerone,
 Văzut'am vifori când certate vânturi
 Au spintecat stejarii noduroși,
 Văzut-am marea, umflându-se trufașă,
 Mugind și spumegând, râvnind la norii
 Răstiți, dar niciodată pân'azi-noapte
 N'am pomenit un vifor foc stropind.
 Ori este un război civil în cer,
 Ori lumea, prea obraznică cu zeii,
 L'asmută să dezlănțuie prăpădul.

Cicerone

Cum, ai văzut ceva mai minunat?

Casca

Un rob de rînd, — il știi chiar din vedere —
 Și-a ridicat sus mîna stîngă, care
 Se-aprinse și-arse ca treizeci făclii
 La-un loc, dar mîna sa, nesimțitoare
 La foc, rămase nepărlită. Pe-urmă,
 — Eu n'am mai pus d'atuncia sabia 'n teacă —
 Pe lângă Capitoliu-am întîlnit un leu
 Ce dârz s'uită la mine și trecu
 Ursuz, făr' a mă supără; și-erău
 Acolo, zgribulite 'ntr'o grămadă,

Vreo sută de femei, îngălbenite
De spaimă, cari jurau că au văzut
Pe oameni plini de foc umblând prin străzi.
Și pasărea de noapte eri ședea
Chiar la amiazi, în piață, tot țipând!
Și croncănind. Când astfel de minuni
Vin la olaltă, nimeni să nu zică:
„Aceasta'i tâlcul, ele sunt firești“.
Căci cred că's lucruri cari cobesc a rău
Ținuturilor căror se îndreaptă.

Cicerone

Da, vremea este în ciudate toane;
Dar omul tâlmăcește aste lucruri
In felul său, nu după rostul însuși
Al lucrurilor. Cesar vine mâine
La Capitoliu?

Casca

A rugat pe-Antoni
Să dea de știre că va fi acolo.

Cicerone

Deci, noapte bună, Casca, pe o vreme
Așa de turbure nu este bine
De-umblat.

Casca

Rămâi cu bine, Cicerone.
(Cicerone ese, intră Cassiu)

Cassiu

Cine-i acolo ?

Casca

E un Roman.

Cassiu

E Casca, după glas.

Casca

Ai bune-urechi. Ce noapte'i asta, Cassiu !

Cassiu

Plăcută pentru oamenii cinstiți.

Casca

Cine-a văzut un cer așa răstît ?

Cassiu

Cei cari știu lumea plină de păcate.
Din partea mea, eu am umblat prin străzi,

Și m'am supus acestei nopți grozave,
 Și-așa, descins, precum vezi, Casca, pieptul
 Gol trăsnetului l'am expus, și când
 Albastrul fulger parcă deschideă
 Al cerurilor sân, mă'nfățișai
 Ca țintă, drept la vălvătaia lui.

Casca

Dece ai ispitit atâta cerul?
 E partea omului să tremure
 Când zeii cei puternici ne trimit,
 Prin semne, crainici astfel de cumpliți
 Ca să ne-uimească.

Cassiu

Casca, ești greoi;
 Scânteia vieții care 'ntr'un Roman
 Ar trebui să fie, îți lipsește,
 Sau nu o folosești. Ești galben, cu-ochi
 Holbați, și'n prada spaimei și uimirii,
 Văzând mânia stranie din ceruri.
 Dar dacă te-ai gândi la pricina
Adevărată a acestor focuri
Și duhuri rătăcite; pentruce
Iși schimbă firea păsări și-animale,
 Dece bătrânii se fac proști și pruncii
 Deștepți, dece aceste toate-și mută

Tot șartul și tocmeala innăscută
 In cevă nefiresc — hei, vei găsi
 Că cerul duhul âsta le-a'nsuflat
 Spre-a-i face-uneltele de spaimă și
 De prevestire-a unei stări cumplite.
 Și, Casca, aș putea numi pe-un om
 Ce seamănă cu noaptea asta cruntă,
 Ce tună, fulgeră, deschide gropi,
 Urlând ca leul depe Capitoliu,
 Un om nu mai puternic decât noi
 La fapte, dar crescut din cale-afară,
 Și groaznic ca aceste izbucniri.

Casca

Pe Cesar l'ai în gând, așa e Cassiu ?

Gassiu

Să fie cine-o fi. Acum Romanii
 Au vânji și mădulare ca străbunii,
 Dar duhul strămoșesc vai ! a murit,
 Și mintea mamelor ne cărmuește,
 Căci jugul și răbdarea ne arată
 Ca muierii.

Casca

Intr'adevăr se zice
 Că Senatorii vor să facă mâine
 Pe Cesar Rege, spre-a purta coroana

Pe mare și uscat, peste tot locul,
Afară de aicea, în Italia.

Cassiu

Știu unde voi purtă atunci pumnalul !
Pe Cassiu, Cassiu'l scapă din robie.
In asta, zei, p'ăi slabi îi faceți tari,
In asta, zei, înfrângeți pe tirani ;
Nici turn de piatră, și nici zid de-aramă,
Nici temnițe adânci, nici lanț de fier
Nu pot opri a duhului putere.
Și viața, de hotar lumesc sătulă,
E'n stare pururi a-și găsi scăparea.
O știu eu, și s'o știe lumea toată :
Că partea tiraniei, ce-o port eu,
Eu pot s'o scutur după plac.

(Tună)

Casca

Și eu

O'pot, și orice rob în mâna-i poartă
Puterea să se scape de robie.

Cassiu

Atunci dece-ar fi Căsar un tiran ?
Sărmanul ! Știu că n'ar vrea lup să fie,
De n'ar vedea că-s niște oi Romanii ;

El n'ar fi leu de n'ar fi ciute ei.
 Când vrei să faci un strașnic foc de grabă,
 Incepi cu paie slabe; ce marda
 Și ce gunoi e Roma, de slujește
 Ca lucru ticălos spre-a lumina
 Pe o ființă josnică ca Cezar!
 Dar, o durere! Unde m'ai adus?
 Spun, poate, astea unui volnic rob;
 Atuncia știu că trebuie să dau seamă;
 Dar sunt armat, și nu îmi pasă de
 Primejdii.

Casca

Tu vorbești lui Casca, nu
 Cu 'n om ce e un indiscret limbuc.
 Ia mâna mea: lucrează spre-a 'ndreapta
 Aceste rele, și-ăst picior al meu
 Va ține pasul cu acel ce merge
 Cel mai departe.

Cassiu

Deci ne-am înțeles.
 Să știi dar, Casca, c'am induplecat
 Pe câți-va din Romanii cei mai nobili
 Să mă urmeze 'ntr'o 'ntreprindere
 De-un rost primejdios și onorabil.
 Și știu c'acum m'așteaptă 'n tinda lui

Pompei, oăci în grozava astă noapte
 Nu e nici huet nici mișcare 'n străzi,
 Și fața elementelor e ca
 Și treaba ce-o avem în mână: eruntă,
 Și sângheroasă și infricoșată

Casca

Tăcere! Vine cineva în grabă.

Cassiu

E Cinna; după umblet îl cunosc.
 E un prieten.

(Intră Cinna)

Cinna, unde-alergi?

Cinna

Să te găsesc Acesta cine e? Cimber?

Cassiu

Nu, Casca este, un tovarăș în
 Urzirea noastră. Nu m'așteaptă, Cinna?

Cinna

Mă bucur de-asta. Ce grozavă noapte!
 Câțiva din noi văzură lucruri stranii.

Cassiu

Nu mă așteaptă, spune-mi ?

Cinna

Da, te-așteaptă.

O Cassiu, de-ai putea doar să câștigi
De partea noastră pe înaltul Brutu !

Cassiu

O, fi pe pace. Ia răvașul âsta
Și vezi să-i pui pe-al pretorului scaun,
Ca să-l găsească Brutu ; pe acesta
Aruncă-l prin fereastra lui, pe-acesta
Lipește-l tu cu ceară pe statuia
Lui Brutu cel bătrân, și'n urmă vino
La tinda lui Pompei, vom fi acolo.
Acolo's Deciu, Brutu, și Treboniu ?

Cinna

Toți făr' Metellu Cimber. El s'a dus
Ca să te cate-acasă. — Deci eu plec
Să'mpart hârtia după cum mi-ai spus.

Cassiu

Apoi să vii'n teatrul lui Pompei,

(Cinna ese)

Iuliu Cesar

Aid Casca. Inainte de-albul zilei
Pe Brutu să-l vedem: trei părți din el
Sunt ale noastre și întregul om
Se va preda la'ntâia întâlnire.

Casca

El șade sus în inimile obștei,
Și ceeace-ar părea la noi o vină,
Prin vaza lui, ca printr'o vrajă rară,
Se va schimbă în merit și virtute.

Cassiu

Pe el, valoarea lui, nevoia noastră
De el, le-ai prețuit prea bine. Aidem,
E după miezul nopții, până'n ziuă
Noi cată să ne-asigurăm de el.

(Es)

ACTUL al II-lea

Scena I-a

Roma. Grădina lui Brutu. Intră Brutu.

Brutu

Hei, Luciu, auzi!
Nu pot ghici din calea stelelor
Cât de aproape-i ziua. — Luciu, scoală!
(Intră Luciu)

Luciu

Ați chemat, stăpâne?

Brutu

Du'mi în oda o jumânare, Luciu,
Și când va fi aprinsă, chiamă-mă.

Luciu

Prea bine, stăpâne.

Brutu

Prin moartea lui dar trebuie făcut.
 Eu n'am un alt imbold ca să-l lovesc,
 Decât obștescul bine. Vrea coroana:
 Cum asta ar putea să-i schimbe firea:
 Aceasta'i întrebarea. Ziua caldă
 Năpărca scoate, și ne cere cu
 Fereală să umblăm. — Coroana? — Lui?
 Atunci, de bună seamă 'i dăm un țep
 Cu care după plac să facă rău.
 Păcatul celor mari e când despart
 Puterea de virtute, și, ce'i drept,
 Pe Căsar eu nu l'am văzut vreodată
 Mai stăpânit de patimă, decât
 De judecată. Dar știut e că
 Smerenia 'i scara tinerei ambiții:
 Cel care urcă și ține fața'n sus,
 Dar când ajunge treapta cea mai 'naltă,
 El își întoarce spatele la scară,
 Se uită 'n nouri, treptele de jos
 Desprețuind, pe care s'a urcat.
 Așa și Căsar poate. Deci ca să
 N'o poată, trebuie pre'ntâmpinat,
 Și cearta neputând-o bizui
 Pe ceace e azi, să zicem astfel:
 Că ceace e, mărit, ar duce la
 Cutare sau cutare neajunsuri."

Deci socotiți'l ou de șarpe, care,
 Clocit, s'ar face, cum e felul său,
 Vătămător, și 'ucideți'l în gheoacă.
 (Luciu se întoarce)

Luciu

Făclia arde în odaia voastră.
 Cătând o cremene pe la fereastră,
 Găsii acest răvaș, pecetluit ;
 Și nu erà colea când m'am culcat.
 (li dà o scrisoare)

Brutu

Te culcă iar, nu'i încă zi. — Băiete,
 Au nu sunt mâine idele lui Martie ?

Luciu

Nu știu, stăpâne.

Brutu

Ia vezi în călindar și dà'mi răspunsul.

Luciu

Prea

Brutu

Plutesc în aer meteori cari dau
Așa lumini că poți citi la ele.

(deschide scrisoarea și citește)

„Dormi, Brute. Scoală-te și te privește
Pe tine însu-ți. Oare Roma să
Et cetera. — Vorbește, bate, 'ndreaptă!

Dormi, Brute, scoală-te! — “

Adesea mi s'au aruncat în cale

Asemenea îmbolduri: “ Roma să,

Et cetera “. Va s'o 'ntregesc așa :

“Să fie Roma'n spaima unui om?”

Ce? Roma!? Cum, străbunii mei goniră

Din ulițele Romei pe Tarquiniu

Când Rege fu numit! „Vorbește, bate.

Indreaptă! — Sunt rugat ca să vorbesc

Și să lovesc? Mă leg, o Roma, jur,

Că dacă îndreptarea n'a veni,

Vei căpăta deplină 'ndestulare

A cererilor tale, dela Brutu.

(Luciu revine)

Luciu

Stăpâne, au trecut 14 zile din Martie.

(Se bate la ușă)

Brutu

Prea bine. Mergi, vezi cinè bate'n ușă.

(Luciu ese)

Iliu Cesar

De când m'a îmboldit ăst Cassiu contra
Lui Cesar, eu n'am mai dormit. O, între
Infăptuirea unui fapt fioros
Și'ntâiul pas, răstimpul e ca o
Nălucă sau un vis îngrozitor:
Atuncia duhul stă la chibzuială
Cu muritoarele lui mădulare,
Și starea omului, ca-un mic roșat,
E bântuită de-un fel de răscoală.
(Luciu se întoarce)

Luciu

Fratele vostru Cassiu e la ușă,
Dorește să vă vază.

Brutu

Singur e ?

Luciu

Ba, sunt mai mulți cu dânsul.

Brutu

li cunoști ?

Luciu

Nu, căci au pălării vărate'n ochi
Și fețele pe jumătate-ascunse

n mantii, eă nu pot cu niciun chip
Să-i recunosc după vre-un semn.

Brutu

Să intre.

(Ese Luciu)

Ei sunt tovarășii. O, răsvrătire!
Te rușinezi ca să-ți arăți tu fruntea
Primejdioasă, noaptea, când colindă
Cei răi în voe? O, atuncia, unde
Găsi-vei ziua peștere destul
D'intunecoasă spre-a'ți ascunde fața
Haină? N'o cătă, o resvrătire!
Ascunde-o în surăs și gingășie,
Căci dacă umbli'n chipul tău firesc,
Nici Erebul destulă beznă n'are
Spre-a te feri de bănuială

(Intră conjurații: Cassiu, Casca, Deciu, Cinna,
Metellu Cimber și Treboniu).

Cassiu

Cred că'ți jicnim odihna, și venim
Cam fără vreme. Bună dimineața!

Brutu

Eu sunt sculat de-un ceas, treaz toată noap-
[tea.
Știu pe bărbații ce-au venit cu tine?

Cassiu

Pe fiecare dintre ei, și nu-l
Nici unul care să nu te cinstească,
Și fiecare ar dori să ai
Părerea despre tine însu-ți care
O are orice bun Roman de tine.
Iată Treboniu.

Brutu

Bine e venit.

Cassiu

Și Deciu Brutu.

Brutu

Și el bun venit

Cassiu

Și Casca, Cinna și Metellu Cimber.

Brutu

Sunt toți bine veniți.
Ce grije trează vi se pune între
Ai voștri ochi și noaptea?

Cassiu

Rog, o vorbă

(Brutu și Cassiu șoptesc)

Deciu

Aici e răsăritul. Nu vezi zorii?

Casca

Nu.

Cinna

Mă iartă, da; acele sure dungi
Cari norii îi tivesc sunt solii zilei.

Casca

Veți recunoaște c'amândoi greșiți.
Aicea unde-arăt cu spada, soarele
Răsare, deci mult mai spre miază-noapte,
Ținând în seamă anotimpul tânăr.
Cam peste două luni ș'arată mai
Spre miazănoapte focul lui întâi,
Și'naltul Răsărit stă drept aicea
La Caçitoliu.

Brutu

Dați'mi mâna voastră,
Toți, unul câte unul.

Cassiu

Să'ntărim

Cu jurământ a noastră hotărâre.

Brutu

Nu jurământ, nu! Dacă fețele
 Oamenilor, obida sufletelor,
 Și ale vremilor păcate sunt
 Imbolduri slabe, să plecați îndată,
 Și meargă fiecare'n patu-i trândav.
 Trufașa tiranie-urmeze, până
 Oricine va cădeà la rândul său.
 Dar dacă ele, după cum sunt sigur,
 Au fost destul s'aprinză pe fricoșii
 Și să călească firea moale a
 Femeilor, atunci ce e nevoie
 De alt imbold decât chiar cauza noastră,
 Ca să ne-asmută dorul de-apărare?
 Ce-alt legământ decât Romani discreți
 Ce-au dat cuvântul și nu'l vor călca?
 Și ce alt jurământ dar decât cinstea
 Legată cinstei ca să facem asta,
 Sau pentru dânsa să cădem? Să jure
 Mișei și popi și oamenii fățarnici,
 Moșnegi lihniți și sufletele slabe
 Cari rabdă nedreptăți, să jure
 In pricini rele cei de rea credință,

Dar nu pătați sfințenia faptei noastre,
 Și nici al nostru gând nestrămutat,
 Crezând că faptei noastre'i trebuie
 Un jurământ, când orice strop de sânge
 Ce curge'n' fiecă Roman de soi.
 S'ar face vinovat de curcitură,
 De ar călca o parte numai din
 Verice făgăduială ce a dat-o.

Cassiu

Dar ce-i cu Cicerone? Să'l cercăm?
 Gândesc că va fi hotărât cu noi.

Casca

Să nu'l lăsăm deoparte

Cinna

Nicidecum.

Metellu

Să'l câștigăm; căci păru'i de argint
 Ne poate cumpăra-o părere bună,
 Și glasuri ca să ne slăvească fapta.
 Va zice lumea cum că fapta noastră
 De judecata lui fu cârmuită,
 Și tinerețea și-apriginrea noastră
 Nu vor eși la-iveală, ci vor fi
 Inmormântate'n vrednicia lui,

Brufu

O, nu'l numi! Nimica să nu'i spunem,
Căci niciodată el nu va urmă
Ce alții au'nceput.

Cassiu

Lăsați-l dar.

Casca

Intr'adevăr el că nu se potrivește.

Deciu

Nu vom atinge dar decât pe Cesar?

Cassiu

Ei, bine zici: eu cred că nu se cade
Ca Marc Antoniu, mult iubit de Cesar,
Să-i supra-viețuiască vom găsi;
În el un urzitor isteț, și știți
Puterea lui; de o va folosi,
Va fi în stare-a ne jicni pe toți.
Spre-a o împedica Antoniu cată
Să cază dar cu Cesar împreună.

Brutu

Prea sângeroasă faptă ar părea,
 Ca după ce tai capul, să mai hăcui
 Și membrele, ca furia la omor
 Și ciuda'n urmă. Căci Antoniu nu-i
 Decât un membru al lui Cezar. Cassiu.
 Să fim dar jertfitori, nu măcelari.
 Toți ne sculăm asupra duhului
 Lui Cezar, și în duhul omului
 Nu'i sânge : de-am putea răzbi în duhul
 Lui Cezar și'a nu ciopărti pe Cezar !
 Vai ! Cezar pentru el vă sângerează !
 Și, dragi prieteni, să-i ucidem cu
 Tărie, dar nu cu mânie. Să-l
 Taiăm ca o mâncare pentru zei,
 Nu să'l ciuntim ca stârvul pentru câini,
 Și inimile noastre, ca stăpâni
 Șireți, s'azmută slujitorii lor
 La-o faptă de mânie, și apoi
 Să'i certe, de-ochii lumii. Prin aceasta
 A noastră faptă va fi socotită
 Trebuincioasă, nu pizmașă, și
 Părând așa în ochii obștei, ne-or
 Numi curățitori, nu ucigași.
 Cât despre-Anton, nu vă gândiți la el ;
 Mai mult nu poate face decât brațul
 Lui Cezar, după ce a căzut capul
 Lulă esar.i

Cassiu

Totuși eu mă tem de el!
Căci dragostea lui mare pentru Cesar —

Brutu

Vai, Cassiu, nu te mai gândi la el.
De'i este Cesar drag, nu poate face
Nimica, decât sie însuși: să
Jeleasca și să moară pentru Cesar;
Și asta ar fi mult din parte'i, căci
E dat la joc, la chefuri și desfrâu.

Treboniu

Nu-i de temut el: să nu moară;
Căci va trăi și râde-apoi de asta.
(Ceasul bate)

Brutu

Țăcere, bate ceasul.

Cassiu

Trei bătău.

Treboniu

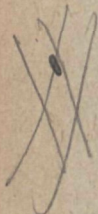
E vreme să plecăm.

Cassiu

Dar mă'ndoesc
 De va eși din casă Cesar astăzi.
 Contrar de ceea ce-a gândit altdată
 De'nchipuiri și visuri și de datini,
 Se poate ca minunile ivite,
 Nepomenita groază-a nopții astea,
 Și'ndemnul dat de-augurii săi, să'l ție
 Departe azi de Capitoliu,

Deciu

Nu

Te teme. De va hotărî aceasta,
 Pot să'l înduplec: căci s'auză'i place
 Că se pot prinde inorogi pe arbori,
 Urși prin oglinzi, pe elefanți prin gropi,
 Pe lei prin mreji și pe-om prin lingușire.
 Dar când îi spui c'urește pe lingăi,
 El zice da, fiind prea lingușit.
 Lăsați pe mine: Toana lui o pot
 Mâna, ș'am să-l aduc la Capitoliu.

Cassiu

Ba, vom fi toți acolo să'l luăm.

Brutu

Deci pe la opt cel mai târziu, așa'i?

Cinna

Cei mai târziu, da, și să nu lipsiți.

Metellu

Calu Ligariu e dușman lui Cesar,
Căci l'a certat că laudă pe Pompei.
Mă mir că voi nu v'ați gândit la el.

Brutu

Ei bine, du-te dar la el, Metellu;
El mă iubește și i-am dat temeii.
Trimite-mi'l încoa, l'oi pregăti.

Cassiu

Ne-apucă ziua: Brutu, te lăsăm.
Și risipiți-vă, amici, cu toți.
Să țineți minte ce ați zis, și să.
Vă dovedeți Romani adevărați.

Brutu

Fiți, bunii mei domni, veseli și treziți;
Să nu trădeze fața rostul nostru,
Ci să'l jucați cum fac actorii noștrii,
Cu duh voios și cumpăt cuvenit.
Deci bună dimineața tuturor.

(Toți es, afară de Brutu)

Băiete! Luciu! Doarme? Nu-i nimic;
 Tu gustă roua dulce-a somnului;
 Tu n'ai vedenii, nici închipuiri
 Trezind griji trudnice în mîntea noastră;
 De-aceea dormi așa de sănătos.

(Intră **Portia**)

Portia

O, Brutu, soțul meu!

Brutu

Ce este, Portia? Cum te scoli acum?
 Nu'i pentru sănătatea ta să-expui
 Plăpînda'ți fire recei dimineți.

Portia

Nici pentru-a ta. Te-ai furișat, o Brutu,
 Din patul meu, și-aseară iar, la cină,
 Deodată te-ai sculat și te-ai plîmbat
 Gîndind și-oftînd, cu brațe'ncrucișate,
 Și cînd te-am întreat ce'i pricina,
 Te-uitași la mine cu-ochii încruntați;
 Iar întrebai, ș'atunci, frecîndu'ți fruntea,
 Ai dat cu nerăbdare din picior.
 Am stăruit și totuși nu'mi răspunseși,
 Ci cu-o mișcare mînioasă-a mînei
 Mi-ai dat un semn să plec. Eu și plecai.

Temându-mă să nu'ți sporesc mânia
Prea mult înfierbântată, și sperând
Că'i doar urmarea unei toane, care
Își are ceasul său la orice om.
Ea nu te lasă să mănânci, să dormi,
Nici să vorbești, și de-ar putea lucra
Atât asupra chipului tău, cât
A'nrăurit asupra firei tale,
Eu nu te-aș mai cunoaște. Dragă Brutu,
Fă'mi cunoscută cauza grijei tale.

Brutu

Nu sunt prea bine, și aceasta'i tot.

Portia

Brutu'i cuminte, și de n'ar fi bine,
El ar lua măsuri să fie bine.

Brutu

Așa și fac, mergi de te culcă, Portia.

Portia

Cum? Dacă Brutu e bolnav, se cade
Să umble gol, să soarbă aburii
Cei reci ai dimineții? Cum? E Brutu
Bolnav, și se va furișă din patu'i

Cel sănătos, să'nfrunte molima
 Cea rea a nopței, ispitind ăst aer
 Spurcat și umed, să'i sporească boala?
 Nu, dragă Brutu, ai în suflet un
 Alean bolnav, pe care eu, prin dreptul
 Și în puterea stării mele, cată
 Să-l știu, și iată în genunchi te rog,
 Pe frumusețea mea slăvită-odată,
 Pe jurămintele'ți de dragoste,
 Pe ju-ș nântul sfânt ce ne-a unit
 Și intrupat, ca să'mi descoperi mie,
 Deci ție însuși, jumătăți tale,
 Ce gând te-apasă, cine-a fost la tine
 Azi noapte, căci erau vreo șase, șapte,
 Cu fețe tănuite beznei chiar.

Brutu

Nu'ngenunchea, iubito.

Portia

Nu ar fi

Nevoie, de-ai fi iubitorul Brutu.

E oare scris în legământul nunții,

Zi, Brutu, ca să nu știu tainele

Ce te privesc? Sunt eu tu însuși oare

Cu mărginire și hotare numai?

Să stau la mese doar cu tine, patul

Să ți'l desmierd, și câteodată să
Vorbesc cu tine? Locuiesc dar numai
In mahalaua bunului tău plac?
De nu'i mai mult, Portia e țiitoarea
Lui Brutu, însă nu soția lui.

Brutu

Ești dreapta și cinstita mea soție,
Așa de scumpă ca și stropii roșii
Cari năvălesc în inima'mi mâhnită.

Portia

De-ar fi așa, eu ți-aș cunoaște taina.
Firește, sunt femei, dar femeea
Ce Brutu a luat-o de soție;
Firește, sunt femei, dar femei
Cu bun renume, fiica lui Caton.
Nu crezi tu că's mai tare decât sexul
Meu, cu așa părinte și bărbat?
Deci spune-mi taina ta: o voi păstra.
Am dovedit destul tăria mea
Făcându'mi singură o rană, aici
La coapsă: pot purta aceasta cu
Răbdare, și nu taina soțului?

Brutu

Făceți-mă, zei, demn d'asă soție!
(Se bate la ușă)

Aud că bate. Portia, eși pușin,
 Și 'n urmă sãnu'ți va împãrtãși
 Aceste taine ce le am în suflet.
 Ți-oi spune tot la ce eu m'am legat,
 Tot scrisul de pe fruntea mea mãhnitã.
 De grabã pleacã,

(Ese **Portia**)

Luciu, cine bate ?

(Intrã **Luciu** și **Ligariu**)

Luciu

E un bolnav dorind sã vã vorbeascã.

Brutu

Caiu Ligariu e, de care mi-a
 Vorbit Metellu. Pleacã, mã bãietu.
 Caiu Ligariu ?

Ligariu

Bunã dimineașã
 Urez cu limbã slabã.

Brutu

Ce timp ai

• Ales, tu, Caiu, ca sã porți o fașã ?
 Pãcat cã ești bolnav.

Ligariu

Nu sunt bolnav,
De are Brutu'n gând o faptă demnă
De numele de cinste.

Brutu

O, atare
Ispravă am în gând, Ligariu, dacă
Ai tu ureche sănătoasă ca
Să mă ascuți.

Ligariu

Pe zeii toți la cari
Se'nchin Romanii, iată că mă leapăd
De boala mea! O, suflete al Romei,
Mărețe fiu, născut din neam măreț!
Ca-un vrăjitor, tu duhu'mi amorțit
L'ai deșteptat. Acu zi'mi să alerg,
Și voi cerca ceeace'i cu neputință,
Ba chiar voi birui-o. Ce să fac?

Brutu

Ceva ce va'ntremă pe cei bolnavi.

Ligariu

Dar nu's și sănătoși cari trebuie
Imbolnăviți?

Brutu

Și asta trebuie.
De ce e vorba Caiu, îți voi spune
Pe drum la cel cui trebuie făcut.

Ligariu

Pornește dar, și cu o inimă
Din nou învăpăiată, te urmez,
Spre-a face nu știu ce, destul că Brutu
Mă cârmuește.

Brutu

Deci urmează-mă.
(Es)

*Scena II***In casa lui Cesar**

(Tunete și fulgere. Intră Cesar, în halat).

Cesar

Pământ și cer n'au fost în pace-azi noapte.
De trei ori a strigat Calpurnia'n somn:
„Săriți, ucid pe Cesar!” — Hei, acolo!
(Intră un servitor)

Servitor

Stăpâne ?

Cesar

Zi preoților să aducă jertfe,
Și adu'mi vorbă de părerea lor.

Servitor

Prea bine, stăpâne.
(Ese servitorul, intră Calpurnia)

Calpurnia

Ce gând ai, Cesar? Oare vrei să ieși?
Să nu faci azi un pas din casă-afară.

Cesar

Ba, Cesar va ești. Primejdii pururi
Din spate m'au privit; când s'afle 'n fața
Lui Cesar, ele-au și perit.

Calpurnia

O Cesar,

Nu am crezut în cobe niciodată,
Acum mă sperie însă. E un om
În casă care-afară de aceea
Ce am văzut și auzit, mai spune
De grozavii ce le-au văzut străjerii;
Că o leică a fătat în stradă,
Gropi au căscat dând drumul morților,

Fioroși și dârzi ostași sus s'au bătut
 În nori, în șir și cete, după chipul
 Războiului, făcând să picure
 Pe Capitoliu sânge. Vuetul
 De bătălii a dărdăit în aer,
 Cai nechezară, oameni au gemut
 Murind, stafii în uliți au țipat.
 O, Cesar, aste's toate nefirești,
 Și eu mă tem.

Cesar

Se poate ocoli
 Ce 'i rostuit de zeii cei puternici?
 Deci Cesar va eși; aceste cobe
 Sunt pentru lume ca și pentru Cesar.

Calpurnia

Când cerșetori mor nu se văd comete,
 Dar cerul însuși moartea prinților
 În flăcări o vestește.

Cesar

Dar cei lași
 Mor de mai multe ori naîntea morții;
 Viteazul gustă moartea doar odată.
 Din marile minuni ce-am pomenit,
 Cea mai ciudată'mi pare că-oamenii

Se tem, știind că moartea e sfârșitul
Obștesc, și vine când ea vrea să vie.

(Servitorul se întoarce)

Ce zic augurii?

Servitorul

Azi să nu ești.

Scoțând ei măruntaiele din jertfă

Nu au găsit în vită inima. ?

Cesar

Aceasta o fac zeii 'n a lașității

Rușine: Cesar ar fi vită fără

De inimă, de-ar sta acasă astăzi

De frică. Nu, nu, Cesar n'o va face.

Primejdia știe bine cumcă Cesar

E mai primejdios chiar decât ea.

Suntem doi lei'n aceeași zi fătați:

Și eu sunt cel mai mare și mai crâncen;

Și Cesar va eși.

Calpurnia

Vai, soțul meu,

Înțelepciunea ta e mistuită

De'ncredere. Să nu ieși astăzi. Spune

Că'i fiica mea ce te oprește'n casă,

Și nu a ta. Trimite la Senat

Pe Marc Antoniu ca să spue că
Azi ești bolnav. Și lasă să te 'nduplec
La asta, în genunchi.

Cesar

Să spue Marcu
Antoniu că nu's bine astăzi, și,
De dragul tău, voi rămânea acasă.
(Intră Deciu)
Ah, Deciu Brutu le va spune asta.

Deciu

Salut, o Cesar. Bună dimineața!
Eu vin ca la Senat să te'nsoțesc.

Cesar

Și ai venit la vreme potrivită
Să duci salutul meu la Senatori,
Și să le spui că azi nu vreau să viu.
Nu pot, e fals, că nu'ndrăznesc, e mai fals,
Nu vreau să viu azi, spune-le așa.

Calpurnia

Zii că'i bolnav.

Cesar

Să le spun o minciună?
Intins'am mâna mea cuceritoare

Aşa departe, ca să-mi fie frică
De-a spune adevărul bărbilor
Cărunte? Deciu, du-te și le spune
Că Cesar nu vrea azi să vină.

Deciu

Prea

Mărețe Cesar, spune-mi vr'un temei,
Să nu mă răză când le-oi spune asta.

Cesar

Temeiu'i vrerea mea: nu vreau să viu.
Ajunge spre a mulțumi Senatul.
Dar pentru mulțumirea ta 'n deosebi,
Fiindcă te iubesc, am să ți-l spun.
Soția mea, Calpurnia, mă oprește.
Ea a visat că mi-a văzut statuia
Din care, ca dintr'o fântână cu
O sută guri, curgea curatul sânge,
Și mulți Romani viteji muiau zămbind
Și își spălau într'insa mâinile.
Și asta-o tălmăcește ca o cobe
Și prevestire a unei urgii
Ce mă pândește, și ingenunchiând
Ea m'a rugat ca să rămâi acasă.

Deciu

Ăst vis e tălmăcit greșit de tot.
E o vedenie bună, norocoasă,

Statuia voastră sângele stropind
 Din multe țevi, în care mulți Romani
 Zâmbind se spală, 'nseamnă doar că Roma
 Din voi va suge sânge'n viitor;
 Și oameni mari s'or indesă s'apuce
 Vr'un leac sau baier, moaște și-amintire.
 Aceasta'nseamnă ce-a visat Calpurnia.

Cesar

Și-ai tălcut-o bine'n chipul ăsta.

Deciu

Așa'i când veți af'ă ce-am să vestesc:
 Să știți dar că a hotărât Senatul
 A'ncoronă pe'naltul Cesar azi.
 Spunându-le că nu vreți să veniți,
 Ei se pot resgândi. Apoi ar fi
 Luat în răs acela care-ar zice:
 „Să amânați Senatul pân' soția
 Lui Cesar va aveă mai bune visuri“
 De se ascunde Cesar, n'ar șopti:
 „Vedeți, se teme Cesar?“
 Mă iartă, Cesar, căci iubirea mea
 Mă face ca să-ți spun acestea, și
 Iubirea trece buna cuvlință.

Cesar

Cât de neghioabă frica'ți pare-acumă,
 Calpurnia! Mi-e rușine că'i am dat
 Crezare — dămi dar haina : căci mă duc.
 (Intră Publiu, Brutu, Ligariu, Metellu, Casca,
 Treboniu și Cînna).
 Si iată Publiu vine să mă ia.

Publiu

Salut lui Cesar.

Cesar

Cum, Brutu, ai eșit așa devreme?
 Și Casca? Bună dimineața, Caiu
 Ligariu, Cesar n'a fost niciodată
 Atât dușmanul tău ca frigurile
 Cari te-au slăbit așa. Cât este ceasul?

Brutu

Sunt opt trecute, Cesar

Cesar

Mulțumesc
 De osteneală și curtenia voastră.
 (Intră Antoniu)
 Vedeți! Antoniu, care nopțile
 Târziu petrece, e sculat și el.

Salut Antoniu —

Antoniu

Falnicului Cesar

Salut !

Cesar

Zi 'n casă să se pregătească :
E vina mea că-i fac s'aștepte-atât.
Cum, Cinna ? Și Metellu ! Ce, Treboniu ?
Eu am o vorbă de un ceas cu tine,
Și ține minte să vii azi la mine ;
Fii lângă mine ca să nu te uit.

Treboniu

Prea bine, Cesar (Aparte) Voi fi lângă tine
Așa că cei mai buni prieteni vor
Dori ca eu să fi fost mai departe.

Cesar

Intrați, amici, beți un pahar cu mine,
Și vom pleca 'mpreună ca prieteni.

Brutu (Aparte)

Că orice „ca“ nu'i pururea „acelaș“,
Mă arde inima că o gândesc !

(Es)

Scena III

(O stradă lângă Capitoliu. Intră **Artemidor**, citind o hârtie)

Artemidor

„Cesar, ferește-te de Brutu; ia seama lui Casiu; nu veni aproape de Casca; aibi un ochiu pe Cinna; nu te încrede în Treboniu; ia bine aminte lui Metellu Cimbër; Deciu Brutu nu te iubește; ai nedreptățit pe Caiu Liguriu. Un singur gând este în toți acești oameni, și e pornit în contra lui Cesar. Dacă nu ești nemuritor, uită-te în preajma ta: încrederea dă loc la resvrătire! Puternicii zeî să te apere! Iubitōrul tău Artemidor“.

Voi sta aici până va trece Cesar,
Și'i voi predă aceasta ca o jalbă.
Imi plânge inima, că nici virtutea
Nu poate vai! scăpa din dinții pizmei.
Citește, Cesar, asta.

Scena IV

(O altă parte a aceleiași străzi, în fața caselor lui **Brutu**. Intră **Portia** și **Luciu**).

Portia

Te rog, băiete, aleargă la Senat.
Nu sta ca să'mi răspunzi, ci pleacă 'ndată.
Dece mai stai?

Luciu

Să știi ce am să fac.

Portia

Ași fi dorit să pleci și să te'ntorci
 Nainte ca să-ți spun ce ai să faci.
 Statornicie, ajută-mă și pune'mi
 Un munte între inimă și limbă!
 Am firea de bărbat dar vlagă de
 Femeie. Ce greu e femeilor
 De a păstră o taină!... Incă-aici?

Luciu

Dar, doamnă, ce-am să fac? Doar' să alerg
 La Capitoliu, și-alt ceva nimica?
 Și să mă'ntorc și alt nimica?

Portia

Nu,
 Băiete, spune-mi cum arată domnul,
 Căci nu prea eră bine la plecare.
 Și vezi ce face Cesar și ce oameni
 Stau'n preajma lui cu cereri. Dar, băiete,
 Ce vuet e acesta?

Luciu

N'aud, Doamnă.

Portia

Te rog ascultă bine. Auzii
Un zgomot mare parcă de-o bătaie,
Ș'un vânt l'aduce-aici din Capitoliu.

Luciu

Zău, doamnă, nu aud nimica,
(Intră Ghicitorul)

Portia

Ia vino'ncoa, amice, de-unde vii?

Ghicitorul

De-acasă, Doamnă.

Portia

Câte ceasuri sunt?

Ghicitorul

Aproape nouă.

Portia

Cesar a plecat
La Capitoliu?

Ghicitorul

Încă nu, eu merg
Să iau un loc, spre a-l vedea trecând
La Capitoliu.

Portia

Ai vr'o cerere
La Cesar?

Ghicitorul

Da, am, doamnă, Dacă va
Plăcea lui Cesar ca să fie-așa
De bun cu Cesar, să m'asculte, l'oi
Rugă a fi prietenul lui însuși.

Portia

Ce, știi de vreun rău ce'i se urzește?

Ghicitorul

Nimic nu știu, dar mult dece mă tem.
Vă las cu bine. Strada'i strâmtă-aici,
Mulțimea ce roiește după Cesar,

De Senatori, de Pretori și jălbari,
Îl poate, năbuși p'un biet om slab.
Voi apucă un loc mai gol, și voi
Vorbi cu Cesar când va trece-acolo.
(Ese)

Portia

Eu intru'n casă. — Vai, ce lucru slab
E inima femeii! Brutu, o,
Să te ajute ceru 'n fapta ta!
M'a auzit băiatul, sigur. — Brutu
Azi are-o cerere căruia Cesar
Nu îi va da urmare. O mi-e rău.
Salută, Luciu, pe stăpân din parte-mi,
Zi'i că sunt veselă, întoarce-te
Și adu'mi vorbă despre ce ți-a spus.
(Es amândoi)

ACTUL al III-lea

Scena I-a

Roma. Capitoliu. Senatul în ședință. O ceată de oameni, între ei: Artemidoru și Ghicitorul.

Trâmbiți. Intră Cesar, Brutu, Cassiu, Casca, Deciu, Metellu, Treboniu, Cinna, Antoniu, Lepidu, Popliu Publiu și alții.

Cesar (Ghicitorului)

Idele lui Martie au sosit.

Ghicitorul

Da, Cesar, însă n'au trecut.

Artemidor

Salut, Cesar! Citește âst răvaș.

Deciu

Treboniu roagă să'i citești această
Plecată cerere, pe indelete.

Artemidor

Citește, Cesar, mai întâi pa'mea,
Căci cererea'mi atinge mai de-aproape
Pe Cesar. O, citește, mare Cesar!

Cesar

Ceace pe noi ne-atinge să rămâie
La urmă.

Artemidor

Nu-amână ; citește'ndată.

Cesar

Nebun e omul âsta?

Publiu

Mă, fă loc!

Cassiu

Eh, ce? Dați zor în stradă cu petiții?
Să vii la Capitoliu.

(Cesar intră în Capitoliu, ceilalți îl urmează)

Popiliu

Doresc să vă-izbândească azi urzirea.

Cassiu

Popiliu, ce urzire?

Popiliu

Fii cu bine!

(Inaintează spre **Cesar**)

Brutu

Ce-a zis Popiliu Lena?

Cassiu

Că-urzirea noastră azi să izbândească.

Mă tem că planul ni-e descoperit.

Brutu

Vezi cum s'apropie de Cesar, uite!

Cassiu

Fă iute, Casca, căci mă tem de piedici.

Ce facem, Brutu? De se va afla,

Cassiu ori Cesar nu s'or mai întoarce.

Mă voi ucide.

Brutu

Cassiu, fii pe pace:

Popiliu Lena nu de noi vorbește,

Surăde, vezi, și Cesar nu se schimbă.

Cassiu

Treboniu știe clipa, căci vezi, Brutu,
 Cum depărtează pe Antoniu d'aici.
 (Es Antoniu și Treboniu)

Deciu

Metellu Cimber unde i? Las să meargă
 Spre-a da îndată cererea lui Cezar.

Brutu

E gata; după el, și'l ajutați.

Cinna

Știi, Casca, tu miști mână cel dintâi.

Cezar

E totul gata? — Cari sunt relele
 Ce Cezar și Senatul au să'ndrepte?

Metellu

Puternice, prea 'nalte, mare Cezar.
 Metellu Cimber la picioare'ți pune
 O inimă supusă.

(Ingenunchiază)

Cesar

Cimber, stai !

Aceste tărăieli și plecăciuni
Pot încălzi pe oamenii de rând
Și face din o bună rânduială
Și lucru judecat, joc de copii.
Să nu crezi tu că Cesar are sânge
Așa de slab, că'i se topește firea
Prin ceeace înmoaie pe nerozi:
Prin vorbe dulci, plecate temeneli
Și josnici gudurări de câine. Frate-tău
E surghiunit prin hotărâre ; dacă
Tu pentru el te'nchini și lingușești,
Eu te gonesc din cale'mi ca p'un câine.
Să știi că Cesar nedreptăți nu face,
Nici nu'l îndupleci fără vr'un temel,

Metellu

Au nu e glas mai vrednic ca al meu
Sunând mai dulce în urechi lui Cesar,
Ca să recheme pe-isgonitu'mi frate ?

Brutu

Îți sărut mâna, nu în lingușire,
O, Cesar, și te rog ca Publiu Cimber
Să aibe voie a se întoarce 'ndată

Cesar

Cum, Brutu ?

Cassiu

Iartă, Cesar; Cesar, iartă.
Jos până la picioare'ți cade Cassiu,
Cerând să liberezi pe Publiu Cimber.

Cesar

Ași fi ușor mișcat de-ași fi ca voi.
Dac'ași putea să rog, rugi m'ar mișca.
Dar sunt statornic ca luceafărul
A cărei fire vecinic neclintită
Nu'și are seamănul pe firmament.
În cer clipesc scânteii nenumărate,
Cari toate ard și toate strălucesc,
Dar unul singur își păstrează locul.
Așa'i și'n lume: bine'i înzestrată
Cu oameni, cari sunt carne, sânge, simțuri :
Dar între ei știu numai unul care
Își ține rangul său nestrămutat,
Neispitit : și că sunt eu acela,
Am să v'o dovedesc acuma chiar :
Am fost statornic surghiunind pe Cimber,
Și sunt statornic a'l lăsa'n surghiun.

Cinna

O Cezar!

Cezar

Fugi, vrei tu să miști Olimpul?

Deciu

Mărește Cezar!

Cezar

Nu'nge-nunchiază Brutu în zadar?

Casca

Vorbiți, mâini, pentru mine!

(**Casca**, întâi, apoi ceilalți conjurați și **M. Brutu** înjunghie pe **Cezar**).

Cezar

~~Et~~ tu Brute? Atuncea, Cezar, cazi!

(Moare)

Cinna

O, libertate! Tirania'i moartă!

Haid', alergați și o vestiți prin străzi.

Casca

Cățiva de pe tribuna publică

Să strige: libertate, desrobire!

Brutu

Popor și senatori, nu vă'ngroziți,
Și stați pe loc: ambiția e plătită.

Casca

Mergi pe tribună, Brutu.

Deciu

Da, și Cassiu.

Brutu

Dar unde'i Publiu ?

Cinna

Aici, uimit de resvrătirea asta.

Metellu

Stați laolaltă, nu cumva amicii
Lui Cesar să —

Brutu

De stat nu'i vorba. Publiu, fii pe pace:
N'avem gând rău pe tine, nici p'un alt
Roman. Mergi de le spune asta, Publiu,

Cassiu

Și, Publiu, lasă-ne, ca nu cumva
Poporul năvălind pe noi, s'aducă
Ver-o jignire bătrâneței tale.

Brutu

Da, fă-o. Și să nu răspunză nimeni
De fapta asta, decât numai noi,
Făptuitorii.

(Reintră Treboniu)

Cassiu

Unde e Antoniu?

Treboniu

El a fugit acasă, aiurit.
Bărbați, femei, copii strig și aleargă
Ca 'n ziua de apoi.

Brutu

Ursitelor,
Vă vom cunoaște vrerea voastră. Știm
Că vom muri, sorocul și lungirea
Vieții e doar grija oamenilor.

Cassiu

Câți taiă douăzeci de ani din viață,
Își taiă-atâtia ani de frică-a morții.

Brutu

De este astfel, moartea e un bine.
Și noi suntem prietenii lui Cesar
Cari i-am scurtat ceva din frica morții.
Plecați-vă, Romani, și'n sângele
Lui Cesar, mânilă să le spălăm
Până la coate, spadele văpsind,
Apoi pornind la piața publică
Și vânturându-ne armele roșii
Deasupra capului, noi să strigăm
Toți: pace, dezrobire, libertate!

Cassiu

Plecați-vă, și 'ntingeți. Câte vârste
Vor repeta mareașta asta scenă
In nenăscute țări și graiuri încă
Necunoscute!

Brutu

Și de câte ori
Se va juca această moarte a
Lui Cesar, care-acuma zace la

Statuia lui Pompei, neprețuind
Nici pulberea !

Cassiu

De câte ori aceasta
Se va 'ntâmpla, vom fi numiți ca oameni
Cari au dat libertate țării lor.

Deciu

Ei, să pornim ?

Cassiu

Da, da, cu toții,
Cu Brutu 'n cap, și el va fi urmat
De inimile cele mai 'ndrăznețe,
Mai bune, ale Romei.
(Intră un servitor)

Brutu

Cine vine ?
Tăcere ! Un amic de-ai lui Antoniu.

Servitorul

Așa, Brutu, mi-a poruncit stăpânul
Să 'ngenunchiez. Așa mi-a poruncit
Antoniu la picioare să vă caz,

Și 'n praf culcat să vă vorbesc așa :
 „Brutu e nobil, ager și cinstit,
 Cesar fu tare, 'mpărătesc, duios ;
 Zi că iubesc pe Brutu și-l cinstesc,
 Că mă temeam de Cesar, că'l cinsteam
 Și că'l iubiam. Și dacă Brutu va
 Chezășu'i că-Antoniū poate sigur
 Veni la el spre a'i se lămuri
 Cum Cesar moartea asta-a meritat,
 Anton nu va iubi pe Cesar mort
 Atăta cât pe Brutu viu, și va
 Urma norocul nobilului Brutu
 Cu scumpătate, prin primejdiile
 Acestei neumbrate căi“. Așa
 Vorbește dar stăpânul meu Antoniū.

Brutu

Stăpănu'ți e un ager, bun Roman,
 Și pururi nu l'am socotit mai rău.
 Zi'i dar că dacă vrea să vină-aici,
 Voi da motive, și, pe cinstea mea,
 El va pleca d'aicea ne-atins.

Servitorul

Eu merg ca să-l aduc numai decât.

(Ese)

Brutu

Știu că îl vom avea de bun prieten.

Cassiu

Eu o doresc, dar am o mare teamă
De el în mîntea mea, și presimțirea'mi
Își nimereste totdeauna ținta.

Brutu

Dar iată pe Anton.

(Antoniu intră).

Salut, Antoniu.

Antoniu

O, mare Cesar! Zaci așa de jos?
A tale cuceriri, slăvi, prăzi, triumfuri,
Îți 'au scăzut l'asa măsură mică?
Rămâi cu bine! Domnilor, nu știu
Ce-aveți de gând, și cine altul cată
Să moară, cine'i încă osândit.
Dac'o sânt eu, nu'i ceas mai nimerit
Ca ceasul morții lui Cesar, și nici
Unealtă, jumătate-asa de scumpă
Ca săbiile voastre, 'mbogățite
Cu cel mai falnic sânge de pe lume.
Vă rog dar, dacă îmi purtați gând rău,

Acum când ale voastre mâini roșite
 Mai aburează, faceți-vă pofta.
 De ași trăi o mie de ani, n'ași fi
 Mai bucuros de a muri, și nici
 Alt loc, nici alt mijloc de moarte
 Nu mi-ar plăcea atâta, ca aici,
 La Cesar, și'njunghiat de voi, fruntașe
 Ș'alese duhuri ale ăstui veac.

Brutu

Nu'ți cere moartea dela noi, Antoniu,
 Deși acum noi trebuie să părem
 Și sângeroși și cruzi, cum mâinile
 Și fapta asta ne arată, totuși
 Ne vezi doar mâinile, și fapta cruntă
 Ce-au săvârșit, dar inimile noastre
 Tu nu le vezi. Căci pline sunt de milă,
 Și milă pentr-a Romei suferință
 (Cum foc alungă foc, și milă, mila)
 E care a lovit așa pe Cesar.
 Cât te privește, săbiile noastre
 Au pentru tine vârf de plumb, Antoniu.
 Brațele noastre, în puterea urei,
 Și inimile noastre încălzite
 De dor frățesc, pe tine te primesc
 Cu drag, cu gânduri bune și cu cinste.

Cassiu

Și glasul tău va cântări cât altul
La împărțirea nouilor onoruri.

Brutu

Așteaptă numai ca să potolim
Mulțimea, ce de frică'i buimăcită,
Și îți vom lămuri temeiurile
De ce eu, care am iubit pe Cezar
Când l'am lovit, urmat-am în ăst chip.

Antoniu

Nu mă'ndoesc de'nțelepciunea ta.
Dați fiecare mâna sângeroasă.
Intâi p'a ta voi strânge, Marcu Brutu,
Apoi 'ți iau mâna ta, o Caiu Cassiu,
Acuma Deciu Brutu, pe a ta.
P'a ta Metellu; Cinna, pe a ta,
P'a ta, viteze Casca; și la urmă,
Dar nu la urmă'n dragoste, pe-a ta,
Treboniu. — Domnișor, vai! ce să zic?
Azi, vaza'mi stă p'un lunecos tărâm,
Și va să mă priviți în două chipuri:
Ori ca un laș, ori ca lingușitor.
Că te-am iubit, i-adevărat, o Cezar:
Deci dacă duhu'ți ne privește-acum,
Nu te-o durea mai rău chiar decât moartea,

Să vezi c'al tău Antoniu 'ncheiă pace
 Strângând însângerata mână a
 Dușmanilor tăi, oh, prea falnice,
 In fața leșului tău! De-ași avea
 Atăți ochi câte răni ai tu, plângând
 Atâte lacrimi pe cât ele sânge,
 Mai bine mi-ar ședeă decăt să'nchei
 Prietenie cu dușmanii tăi.
 O, iartă, Iuliu! Ici ai fost ajuns,
 O mândre cerb. Aici căzuși, ș'aicea
 Stau vânătorii tăi, săgنیți de prada,
 Și rumeniți de sângele tău. Lume,
 Ai fost pădurea ăstui cerb, și el
 O, lume, inima ți-a fost. Cum zaci
 Aici ca cerbul, de mulți prinți lovit!

Cassiu

Antoniu!

Antoniu

Iartămă, o Caiu Cassiu,
 Aceasta o vor zice chiar dușmanii
 Lui Cesar, deci la un prieten este
 O rece cumpătare.

Cassiu

Nu te mustru
 C' așa pe Cesar lauzi. Dar ce fel

De înțelegere vrei s'ai cu noi?
Vrei să te numărăm între prieteni,
Sau să urmăm 'nainte și să nu
Ne bizuim pe tine?

Antoni

De aceea
V'am dat eu mâna; însă m'am pierdut
Cu firea, zău, privind în jos la Cesar.
Prieten sunt cu toți și vă iubesc.
Dar cu nădejdea că'mi veți da temeiri
De ce și'n ce fu Cesar primejdios.

Brutu

Da, altfel asta ar fi fapt sălbatic.
Avem așa temeinice cuvinte,
Că dac'ai fi un fiu chiar al lui Cesar,
Te ar mulțumi:

Antoni

Aceasta 'i tot ce caut.
Pe lângă asta mai rog să'mi dați voe
Ca să expui în piață trupul său,
Și din tribună, ca un drept prieten,
Să pot vorbi la'nmormântarea lui.

Brutu

Ai voce, Marc Antoniu.

Cassiu

Brutu, o vorbă.

(Aparte lui **Brutu**)

Nu știi ce faci. Să nu dai voce ca
Antoniu să vorbească la alai.
Știi tu cât ar putea mișcă poporul
Prin ceea ce va spune?

Brutu,

Iartă-mă :

Intâi mă voi urca eu pe tribună
Și arată motivul pentru care
A trebuit să moară-al nostru Cesar.
Voi lămuri că ce va spune-Antoniu
O spune cu a noastră 'ngăduire,
Și că dorim ca Cesar s'aibă parte
De toată cinstea, după legi și datini.
Folos, nu rău vom trage din aceasta.

Cassiu

Nu știu ce s'o'ntâmplă. Dar nu îmi place.

Brutu

Rădică, Marc Anton, trupul lui Cezar.
În cuvântarea ta nu ne muștră,
Dar zi tot binele ce vrei de Cezar,
Și spune că o faci cu voia noastră,
Altfel nu vei avea vreo parte în
Alai. Și vei vorbi de pe aceiași
Tribună unde eu mă duc acuma,
Și după ce'mi voi fi sfârșit cuvântul.

Antoniu

Așa să fie; nu doresc mai mult.

Brutu

Gătește trupul dar, și-urmează-ne.
(Toți es, afară de Antoniu)

Antoniu

O iartă-mă, țărână 'nsăngerată,
Că sânt blajin și blând cu-ăști măcelari!
Ești rămășița celui mai mareț
Bărbat ce a trăit în cursul vremii.
Vai mâinei ce-a vărsat ăst sânge scump!
Eu proorocesc pe ale tale răni,
Guri mute ce'și deschid rumene buze
Spre-a cere limbei mele glas și grai,

Că un blestem pe oameni va cădea ;
 Desbinul casnic, crunt război civil
 Vor bântui ținuturile-Italiei,
 Prăpăd și sânge vor fi-așa de-obștești,
 Și groazele așa de-obicinuite,
 Că mame vor surăde doar văzându'și
 Copiii sfășiați de mâini dușmane,
 Și mila sugrumată de-obiceiul
 Cruzimilor, iar spiritul lui Cesar,
 Setos de răzbunare, având alături
 Pe hăda Ate cea din iad venită,
 Pe aste țărături va striga omor,
 Cu glas poruncitor, și slobozi-va
 Pe câinii de război, ca astă faptă
 Haină să'mpuțească aerul
 Cu stărvuri de-oameni după gropi gemând !
 (Intră un Servitor)
 Nu ești în slujba lui Ostaviu Cesar ?

Servitor

Da, Marc Antoniu.

Antoniu

Cesar i-a scris și l'a chemat la Roma.

Servitor

El a primit scrisoarea și sosește,

Și m'a rugat ca să v'o spun din gură.
O, Cesar!

(Zărește trupul)

Antoniu

Ah, inima ți-e grea; stai dar și plânge.
Obida, văd, se ia, căci ochii mei,
Văzând broboanele stând într'ai tăi,
Incep a se-umezi. — Stăpănu'ți vine?

Servitor

Azi noapte'i șapte mile dela Roma.

Antoniu

Fugi înapoi și zi'i ce sa'ntâmplat.
E Roma' jale, Roma în primejdie.
Nu'i încă sigură pentru Octaviu.
Zorește de i-o spune. Stai puțin,
Să nu pleci până voi purta âst trup
In For, ș'acolo eu voi ispiti
Prin cuvântarea mea, cum ia poporul
Isprava ăstor oameni sângeroși,
Și potrivit cu asta vei vesti
Pe tânărul Octaviu care'i starea
De lucruri. Dă'mi o mână de-ajutor,
(Es cu trupul lui Cesar)

*Scena II-a***Forul**

Intră **Brutu** și **Cassiu** și o ceată de cetățeni.

Cetățeni

Vroim să fim dumiriți! Dați-ne lămuriri!

Brutu

Atunci urmați-mă, și m'ascultați,
 Prietenilor. Cassiu, du-te 'n strada
 Cealaltă și desparte cetele.
 Câți vor a m'auzi să stea aici,
 Iar câți pe Cassiu, ducă-se cu el,
 Și'n public vom da seama noi de moartea
 Lui Cesar.

I Cetățean

Eu vreau să aud pe Brutu.

II Cetățean

Eu pe Cassiu vreau să'l aud. Astfel vom potrivi
 cuvintele lor după ce i-am ascultat pe amândoi.

(Ese **Cassiu**, cu câțiva din cetățeni. **Brutu** se urcă
 pe tribună).

III Cetăţean

Nobilul Brutu s'a urcat: tăcere!

Brutu

Fiţi liniştiţi până la sfârşit

Romanilor, concetăţenilor, prietenilor! Ascultaţi-mă pentru cauza mea, şi tăceţi, ca să mă puteţi asculta. Credeţi-mă pentru onoarea mea, şi respectaţi onoarea mea ca să puteţi crede. Judecaţi-mă în înţelepciunea voastră şi deşteptaţi minţile voastre ca să puteţi judeca mai bine. De este cineva în această adunare, vr'un drag prieten al lui Cesar, lui îi spun că dragostea lui Brutu pentru Cesar n'a fost mai mică ca a lui. Dacă apoi acest prieten întreabă de ce Brutu s'a sculat asupra lui Cesar, acesta e răspunsul meu: nu pentru că am iubit pe Cesar mai puţin, ci pentru că am iubit Roma mai mult. Aţi vrea mai bine ca Cesar să trăiască şi să muriţi toţi robi, decât să fie mort şi să trăiţi toţi oameni liberi? Fiindcă Cesar m'a iubit, îl plâng, fiindcă a fost norocos, mă bucur; fiindcă a fost viteaz, îl cinstesc: dar, fiindcă a fost ambiţios, l'am ucis. Iată lacrimi pentru iubirea lui, bucurie pentru norocul lui, cinste pentru vitejia lui, şi moarte pentru ambiţia lui. Cine e aici aşa de mişel ca să voiască a fi rob? Dacă este vreunul, vorbească

căci pe el l'am jignit.. Cine e aci așa de josnic ca să nu voiască a fi Roman? Dacă e vreunul, vorbească, căci pe el l'am jignit. Cine e aici așa de ticălos ca să nu'și iubească țara? Dacă e vreunul, vorbească, căci pe el l'am jignit. Mă opresc ca să aud un răspuns....

Toți

Nimeni, Brutu, nimeni!

Brutu

Ațunci n'am jignit pe nimeni. N'am făcut mai mult lui Cesar decât ce ași face voi lui Brutu. Motivele morții sale sunt însemnate în Capitoliu; gloria lui este nemicșorată, acolo unde a fost vrednic; nu s'au sporit nici greșelile pentru cari a suferit moartea.

(Intră **Antoniu** și alții cu trupul lui **Cesar**)

Iată trupul său, jelit de Marc Antoniu care, deși n'a avut nicio parte în moartea lui, vă avea folosul său din această moarte: un loc în republică. Și cine din voi nu-l va avea? Cu aceasta plec, că: precum am ucis pe cel mai bun prieten al meu pentru binele Romei, am acelaș pumnal pentru mine însumi, când îi va plăcea țării mele să ceară moartea mea.

Toți.

Trăiască Brutu, trăiască, trăiască!

I Cetățean

Puțtați-l în triumf la casa lui!

II Cetățean

Puneți o statuie lângă străbuni!

III Cetățean

Să fie Cesar!

IV Cetățean

Partea cea mai bună
Din Cesar fie'ncoronată'n Brutu!

I Cetățean

Il vom duce acasă la el cu strigăte și chiote,

Brutu

Concetățeni!

II Cetățean

Tăceți, vorbește Brutu!

I Cetăţean

Tăcere !

Brutu

Buni cetăţeni, lăsaţi să plec eu singur,
 Şi în hatărul meu, staţi ıcea cu Antoniu.
 Cinstiţi trupul lui Cesar, şi cuvântul
 Ce Marc Antoniu va rosti în slava
 Lui Cesar, cu îngăduirea noastră.
 Rog să nu plece nimenea, afară
 De mine, până n'a vorbit Antoniu.

(Ese)

I Cetăţean

Staţi, mă, să auzim dar pe Antoniu.

II Cetăţean

Să s'urce pe tribuna publică.
 L'om ascultă. Sus, nobile Antoniu !

Antoniu

În numele lui Brutu mulţumesc.
 (Se urcă pe tribună).

IV Cetăţean

Ce-a zis de Brutu ?

III Cetăţean

In numele lui Brutu
Ne mulţumeşte nouă tutulor.

IV Cetăţean

Să nu vorbească rău aici de Brutu!

I Cetăţean

Tiran a fost ăst Cesar!

III Cetăţean

Păi, vezi bine!
Noroc că Roma a scăpat de el.

II Cetăţean

Tăceţi, s'auzim ce zice Antoniu.

Antoniu

Duioşi Romani.

Cetăţeni

Tăceţi! Să'l ascultăm!

Antoniu

Romanilor, concetăţenilor,
Prietenilor, daţi'mi ascultare.

Eu viu aici ca să înmormântez
Pe Cesar, nu să'l laud. Răul ce'l
Fac oamenii, trăiește după ei,
Iar binele ades cu ei se'ngroapă.
Așa cu Cesar fie! 'Naltul Brutu
V'a spus că Cesar fu ambițios,
De-ar fi așa, ar fi o grea greșală,
Și foarte greu a ispășit-o Cesar.
Ingădui de Brutu și ceilalți —
Căci Brutu e om onorabil, așa's
Toți ei, toți oameni onorabili —
Vin să vorbesc 'aicea la alaiul
Lui Cesar. El mi-a fost prieten drept
Și credincios. Dar Brutu zice că
A fost ambițios și Brutu este
Om onorabil. El a dus la Roma
Mulți prinși, a căroră rescumpărare
Umplut'a lăzile obștești. A fost
Aceasta ambițios în Cesar? Când
Sărăcii au gemut, Cesar a plâns:
Ambiția este de-o mai aspră fire.
Dar Brutu zice c'a fost ambițios,
Și Brutu e om onorabil. Toți
Văzurăți cum la Lupercalii eu
De trei ori i-am înfățișat coroana,
Pe care el de trei ori a respins-o.
Ambiție-a fost aceasta? Totuși, Brutu
Ne zice c'a fost ambițios, și sigur,

El e om onorabil. Nu vorbesc
Ca să dezmint aceea ce-a spus Brutu,
Ci sunt aicea ca să spun ce știu.
Voi l'ați iubit toți, și nu fără drept:
Ce drept v'oprește dar ca să'l jeliți?
O, judecată, ai fugit la vite,
Și oameni mintea și-au pierdut. — Iertați,
Mi-e inima'n sicriu colea la Cesar,
Și trebuie s'aștept să mi se 'ntoarcă.

I Cetățean

Imi pare că'i mult rost în spusa lui.

II Cetățean

Când te gândești la adică, îi s'a
Făcut lui Cesar mare nedreptate.

III Cetățean

Așa e, cetățeni! Mă tem că unul
Mai rău să nu ne vie'n locul lui,

IV Cetățean

Ați auzit? N'a vrut să ia coroana,
Vezi bine dar că n'a fost ambițio's.

I Cetățean

De-o fi așa, au s'o plătească scump!

II Cetăţean

Biet suflet ! Are ochii roşi de plâns.

III Cetăţean

Nu'i om mai mare'n Roma ca Antoniu

IV Cetăţean

Tăcere, iar începe să vorbească.

Antoniu

Doar'eri puteà o vorbă a lui Cesar
 Să'nfrunte lumea : astăzi zace-aici,
 Şi cel mai umilit nu'l ia în seamă.
 Prietenilor, de-aşi vrea să v'asmut
 Minţi ş'inimi la răscoală şi mânie,
 Eu aşi jigni pe Brutu şi pe Cassiu,
 Cari, o ştiţi toţi, sunt oameni onorabili.
 Nu vreau eu să-i jignesc, mai bine voi
 Jigni pe mort, pe mine şi pe voi,
 Decât pe oameni așa onorabili.
 Dar iată-un pergament, semnat de Cesar.
 Eu l'am găsit la el : e diata lui.
 De-ar fi s'auză obştea diata asta
 — Pe care, mă iertaţi, n'o voi citi —
 Ar sărută chiar rănilor lui Cesar,
 Muiă basmalele în sfântu'i sânge

Ba, cere-un fir din păru'i spre-amintire,
Și în diata lor l'ar pomeni
Lăsându'l danie urmașilor.

IV Cetățean

S'o auzim! Citește-o, Marc Antoniu!

Toți

Diata! S'auzim diata lui Cesar!

Antoniu

Prieteni, nu am voe s'o citesc.
Să nu aflați cum Cesar v'a iubit.
Nu sunteți lemn, nici piatră, oameni sunteți
Și de-ați ști astă diată a lui Cesar,
V'ar înfuria, ba chiar din minți v'ar scoate.
Mai bine să nu știți că'l moșteniți,
Căci dacă-ați ști-o, ce s'ar întâmplă!

IV Cetățean

Citește diata, vrem s'o auzim!
Să ne citești diata lui Cesar!

Antoniu

Vreți să vă liniștiți, să stați puțin?
Eu m'am pripit spunându-vă de diată,

Mă tem să supăr pe-onorabili
Ce-au înjunghiat pe Cesar. Da, mi-e teamă.

IV Cetăţean

Sunt trădători! Auzi, ei, onorabili!

Toji

Diata! Testamentul!

II Cetăţean

Sunt ucigaşi, mişei! Diata! Diata!

Antoniu

Deci mă siliţi să vă citesc diata?
Faceţi dar cerc în preajma trupului
Lui Cesar, şi lăsaţi-mă să vă
Arăt pe cel ce a făcut diata.
Să mă dau jos acuma? Imi daţi voe?

Toji

Vino jos.

II Cetăţean

Scoboară-te.

(El se scoboară de pe tribună)

III Cetăţean

Iţi dăm voe.

IV Cetăţean

Un cerc! Staţi împrejur.

I Cetăţean

Îndărăt dela sicriu, îndărăt dela trup!

·II Cetăţean

Loc pentru Antoniu, pentru prea nobilul Antoniu!

Antoniu

Nu, nu mă'nghesuiţi, staţi mai departe.

Mai mulţi Cetăţeni

Inapoi, faceţi loc! Inapoi!

Antoniu

De aveţi lacrimi, pregătiţi-vă
A le vărsa acum. Cunoaşteţi toţi
Această mantie. Mi-aduc aminte
Întăiaş dată când a pus-o Cesar:
Era într'un amurg de vară, 'n cortul său,
— In ziua cea birui pe Nervii —

Vedeti, p'aceia a răzbit pumnalul
 Lui Cassiu. Ce ruptură a făcut,
 Vedeti, pizmaşul Casca. Pe aici
 A înjunghiat el, prea iubitul Brutu,
 Şi când a smuls oţelul blestemat,
 Vedeti cum sângele lui Cesar l'a
 Urmat, parcă eşind din uşe, ca
 Să vază de e Brutu care bate
 Aşa de nemilos. Căci Brutu-a fost,
 Ştiţi, îngerul lui Cesar. Judecaţi,
 O zei, cu ce drag l'a iubit!
 Aceast'a fost lovirea cea mai crudă;
 Căci dacă Cesar îl văzu 'njunghiând,
 Ingratitudinea, mai tare ca-un
 Braţ trădător, îl birui cu totul.
 Atunci se frânse inima'i vitează,
 Şi învelindu'şi faţa sa în mantie,
 Chiar la picioarele statuei lui
 Pompei, din care sângele curgea,
 Căzû măreţul Cesar. Ce cădere
 A fost aceasta, o, concetăţeni!
 Atuncea el, voi, şi noi toţi căzurăm,
 Pe când trădarea peste noi 'nflorea.
 Acuma plângeţi, şi văd că simţiţi
 Al milei bold : sunt sfinte picături.
 Buni oameni, plângeţi numai când vedeţi
 Rănita haină a lui Cesar. Iată'l
 Pe însuşi el, sluit de trădători.

I Cetățen

O vedere duioasă!

II Cetățean

O nobile Cesar!

III Cetățean

O zi jalnică!

IV Cetățean

O trădători! O mișei!

I Cetățean

O priveliște sângeroasă!

II Cetățean

Cerem răzbunare!

Toți

Răzbunare vrem! Căutați! Dați foc! Ardeți!
Ucideți! Să nu trăiască niciun tădător!

Antoniou

Stați, concetățeni.

I Cetățean

Tăcere, acolo! Ascultați pe marele Antoniu!

II Cefăjean

Vrem să'l ascultăm, să-l urmă, să murim cu el!

Antoniou

Buni, dragi prieteni nu voi să v'ațăj
 L'așa șuvoi năvalnic de răscoală.
 Cei ce-au făcut aceasta's onorabili.
 Ce pricini personale au avut
 Ca să o facă, vai! eu nu o știu.
 Dar ei sunt înțelepți și onorabili,
 Și negreșit vă vor da lămuriri.
 Nu viu, amici, să vă fur inimile;
 Eu nu sunt orator, cum este Brutu,
 Ci, după cum mă știți voi, un om simplu,
 Iubind pe-amicul meu, și-o știu prea bine
 Cei ce'mi dau voe să vorbesc de el.
 Căci n'am nici duh, nici vorbe, și nici vază,
 Nici graiul, nici puterea cuvântării
 Spre a stărni al oamenilor sânge.
 Vorbesc pe șleau, vă spun aceea ce
 O știți și voi, v'arăt doar rănile
 Lui Cezar, biete mute guri, pe cari
 Le rog ca să vorbească pentru mine.
 Dar, d'ași fi Brutu eu, și Brutu-Antoniou,
 Acest Antoniou mintea v'ar zbârli,
 Și'ar pune'n fiecare rană a
 Lui Cezar câte-o limbă ca s'ațăte
 Și pietrele din Roma la răscoală.

Toji

Ne răsculăm!

I Cetăţean

Să radem casele lui Brutu!

III Cetăţean

Haide dar să căutăm pe conspiratori!

Antoniu

Mai ascultaţi o vorbă, cetăţeni.

Toji

Tăcere! He! Ascultaţi pe Antoniu, pe prea nobilul Antoniu!

Antoniu

Prieteni, vreţi să faceţi nu ştiţi ce:
Prin ce v'a meritat iubirea Cesar?
Voi nu o ştiţi, deci cată să v'o spun:
Uitaţi diata ce am pomenit-o.

Toji

Aşa'i. Staţi, să auzim diata.

Antoni

Aici e testamentul, cu pecetea
Lui Cesar. Fiecărui cetățean
Roman, da, fiecăruia în parte,
El lasă șaptezeci și cinci de drahme.

II Cetățean

Mărește Cesar! Să răzbunăm moartea lui!

III Cetățean

O falnice Cesar!

Antoni

Ascultați-mă cu răbdare,

Toți

Liniște, ho!

Antoni.

Pe lângă-aceasta el v'a mai lăsat
Plimbările lui toate, luncile,
Livezile noi, dincoace de Tibru,
De veci el voă le-a lăsat și la
Moștenitorii voștri, pentru obștie,
Spre-a vă plimbă și desfătă în ele.

Aceasta fu un Cesar! Când va mai
Venî perechea lui?

I Cetăţean

O, niciodată!

Haideţi, să'i ardem trupu'n piaţa sfântă
Şi cu tăciuni s'aprimem casele
La trădători. Să rădicăm dar trupul!

II Cetăţean

Mergeţi şi aduceţi foc!

III Cetăţean

Dărâmaţi băncile!

IV Cetăţean

Dărâmaţi jeţuri, galantare, tot!
(Es Cetăţenii cu trupul)

Antoniu

Acum lucreze! Te-ai trezit, urgie!
Ia drumul care 'ţi place,
(Intră un Servitor)

Ce e, mă?

Servitorul

Octaviu, doamne, a sosit la Roma.

Antoniu

Unde e ?

Servitorul

Cu Lepidu în casele lui Cezar.

Antoniu

Ș'acolo merg numai decât să'l văd.
Veni la țanc. Fortuna 'i veselă,
Și 'n toana asta ne va da orice.

Servitorul

Am auzit că Brutu și cu Cassiu
Fugit'au ca nebunii din oraș.

Antoniu

Se vede c'a aflat dela popor,
Cum l'am stărnit. — Hai la Octaviu.
(Ese)

Scena III-a

O stradă
Intră **Cinna** poetul.

Cinna

Visai azi noapte că mâncam cu Cezar,
Și cobe rele mintea îmi apasă.

Eu nu am pofta ca să ies din casă,
 Și totuși ceva mă gonește-afară.
 (Intră Cetățeni)

I Cetățean

Cum e numele tău ?

II Cetățean

Incotro mergi ?

III Cetățean

Unde șezi ?

IV Cetățean

Ești însurat sau holtei ?

II Cetățean

Răspunde fiecăruia, fără înconjur.

I Cetățean

Da, și scurt.

IV Cetățean

Da și cuminte.

III Cetăţean

Da, şi cinstit, aşa te sfătuiesc.

Cinna

Ce nume am? Incotro mă duc? Unde şed?
Sunt însurat sau holtei? Ei bine, ca să răspund
fiecăruia fără înconjur şi scurt, cuminte şi cinstit,
vă spun cuminte: sunt holtei.

II Cetăţean

Adicătelea sunt proşti ai care se însoară? Mi-e
c'o să capeţi ceva pentru asta! Urmează.

Cinna

Fără înconjur: merg la înmormântarea lui Cesar.

I Cetăţean

Ca prieten sau duşman?

Cinna

Ca prieten.

II Cetăţean

Asta e răspuns fără înconjur.

IV Cetățean

Dar unde șezi: scurt.

Cinna

Scurt: șed lângă Capitoliu.

III Cetățean

Numele, domnule, cinstit.

Cinna

Cinstit: numele meu e Cinna.

I Cetățean

Rupeți-l în bucăți. E un conspirator.

Cinna

Sunt Cinna poetul, sunt Cinna poetul.

IV Cetățean

Rupeți-l pentru versurile lui proaste. Rupeți-l pentru versurile lui proaste!

Cinna

Nu sunt Cinna conspiratorul.

IV Cetăţean

Nu face nimic. Numele lui e Cinna; smulgeţi-i numai numele din inimă şi daţi-i drumul.

III Cetăţean

Rupeţi'l, rupeţi'l! Haideţi. Foc mă! Tăciuni! La Brutu! La Cassiu! Ardeţi tot! Căţi-va la casa lui Deciu! Căţi-va la a lui Cască! Şi voi la a lui Ligariu! Haidem!

ACTUL al IV-lea.

Scena I-a.

Roma. O cameră în casele lui **Antoniu**. (**Antoniu**, **Octavian** și **Lepidu**, șezând la o masă).

Antoniu

Să moară ăștia dar. Sunt însemnați.

Octaviu

Și frate-tău să moară, Lepidu,
Consimți?

Lepidu

Consimt!

Octavian

Fă'i dar un semn. Antoniu.

Lepidu

Dar cu condiția ca să nu trăiască
Nici Publiu, fiul sorii tale.

Antoniu

Să moară. Vezi, c'un semn îl osândesc.
Mergi, Lepidu, la casele lui Cesar,
Și adu testamentul; să vedem
Cum s'ar putea tăia ceva din dani.

Lepidu

Vă voi găsi aici?

Octaviu

Ori aici, ori la Capitoliu
(Lepidu ese)

Antoniu

Acesta'i om ușor, fără valoare,
Bun numai de solii; se cade dar
Ca'n lumea împărțită'n trei, să aibă
A treia parte el?

Octaviu

Tu ai crezut-o,
Și'i luași votul cine trebuie

Să fie însemnat spre a muri,
In lista neagră de proscricție.

Antoni

Mai multe zile decât tine am
Văzut, Octaviu, și deși noi punem
Atâte-onoruri pe-omul ăsta, ca
Să ne-ușurăm a părelor povară,
El să le poarte ca măgarul aur:
Gemând și nădușind la treaba asta,
Mânat sau imboldit, cum l'îndreptăm.
Și când a dus comoara unde vrem,
li dăm jos sarcina și îl gonim
Ca pe măgarul gol, să și scuture
Urechile și pe islaz să pască.

Octaviu

Fă cum voiești. Dar e ostaș viteaz
Și încercat.

Antoni

Așa'i și calul meu.
De-aceea'i dau măsura de grăunțe.
E ființă ce-o învăț să lupte,
Să stea, să'ntoarcă, s'umble drept'nainte,
Mișcarea lui trupească cârmuită
De mintea mea. Și Lepidu 'ntr'un fel

Așa e. Va'nvățat, crescut, împins;
 O minte seacă care se hrănește
 Cu vechituri, fărâme, ș'imitații,
 Cari, tăvălite și purtate de-alții,
 Sunt moda lui. Nu mai vorbi de el
 Decât ca de-o unealtă. Și acum,
 Ascultă lucruri mari, Octaviu. Brutu
 Și Cassiu strâng o oaste. Trebuie
 Să'i înfruntăm; de-aceea să 'ntrunim
 Prietenii, să ne sporim puterea,
 Și să ne chibzuim cum am putea
 Dezvălui lucrurile tănuite,
 Ș'întâmpina primejdia vădită.

Octaviu

S'o facem dar. Căci suntem iscodiți,
 Și mulți dușmani ne latră împrejur;
 Și unii cari zâmbesc, mă tem că au
 În mintea lor milioane gânduri rele.

(Ese)

Scena II-a

Tabăra lângă Sardes. În fața cortului lui **Brutu**.

(Întră **Brutu**, **Luciliu**, **Luciu** și soldați; **Titiniu** și **Pindaru** se 'ntâlnesc).

Brutu

Stai!

Luciliu

Dați lozinca, hei! Și stați!

Brutu

Ce e, Luciliu? Cassiu e aproape?

Luciliu

E la 'ndemână. Pindaru-a venit
Cu salutări dela stăpânu său.

Brutu

El mă salută bine. Pindaru ;
Stăpânul tău, schimbându-și firea, sau,
Rău sfătuit, mi-a dat prilej ca să
Doresc lucruri făcute, nefăcute.
Dar de'i aproape, 'mi va da lămuriri.

Pindaru

Nu m'ndoesc că nobilu'mi stăpân
S'o dovedî cum e: cinstit și drept.

Brutu

El nu-e bănuît. Luciliu, o vorbă!
Ia zi'mi cum te-a primit: doresc s'o știu.

Luciliu

Cu cinste și destulă curtenire,
 Dar nu cu-acele stăruinți duioase,
 Cu graiul cel deschis, prietenos,
 Ca altă dată.

Brutu

Mi'ai descris p'un cald
 Prieten, ce răcește. Vezi, Luciliu,
 Când dragostea începe a boli,
 Ea umblă cu fasoane silnice.
 Credința dreaptă n'are meșteșuguri;
 Fățarnicii, ca și caii iuți în frâu,
 Se grozăvesc ca să și arate vлага,
 Dar când să rabde sângerosul pinten,
 Iși pleacă coama și ca gloabe false
 Se dau de gol. — Sosește oastea lui?

Luciliu

Ei vor să mâie-azi noapte chiar la Sardes.
 Mai mare parte toată călărimea,
 Sosesc cu Cassiu.

(Marș afară)

Brutu

Iată'l! A venit,
 Plecați încet ca să'l întâmpinați
 (Intră Cassiu cu armată)

Cassiu

Stați!

Brutu

Stați! Dați porunca mai departe.

I Soldați

Stați!

II Soldați

Stați!

III Soldați

Stați!

Cassiu

O, frate, mi-ai făcut o nedreptate.

Brutu

Zei, judecați! Jicnesc eu pe dușman?
Și dacă nu, cum să jicnesc p'un frate?

Cassiu

O, Brutu, ăst fel cumpărat al tău
Ascunde nedreptăți, și, când le faci—

Brutu

Te liniștește, Cassiu, spune'ncet
 Ce plângeri ai; eu te cunosc prea bine.
 În fața amândoror oastelor,
 Cari câtă să ne vază doar iubirea,
 Să nu ne gâlcevim. Zi-le să plece;
 Apoi, în cortu'mi, Cassiu, spune'ți păsul,
 Și te voi asculta.

Cassiu

Zi, Pindaru,
 La căpitani să ducă cetele
 Ceva mai înainte de aici.

Brutu

Luciliu, fă asemenea, și vezi
 Ca nimeni să nu vie'n cortul nostru
 Cât ține convorbirea noastră: Luciu
 Și cu Titiniu să păzească ușa.
 (Es)

Scena III-a

Cortul lui Brutu. — Intră Brutu și Cassiu.

Cassiu

Că m'ai jignit se dovedește astfel:
 Ai osândit pe Luciu Peila, pentru

C'ar fi luat ici miță dela Sarzi.
 Scrisoarea'n care pentru el rugam,
 Deoarece'l știam, n'a fost ținută'n seamă

Brutu

Tu însuți te-ai jignit scriind ăceasta.

Cassiu

In vremuri ca acestea nu se cade
 A se muștră orice mărunță vină.

Brutu

Să-ți spun dar, Cassiu, că tu însuți ești
 Mult osândit că ai o mână spartă,
 Și slujbele desfaci și vinzi pe bani
 La cei nevrednici.

Cassiu

Mână spartă eu?
 Știi că ești Brutu care-o zice, altfel
 Pe zei! ți-ar fi și cea din urmă vorbă!

Brutu

Și numele tău mita o cinstește,
 Făcând pedeapsa să-și ascundă capul.

Cassiu

Pedeapsă !

Brutu

Ah, amintește-ți idele lui Martie !
 N'a sângerat pentru dreptate Cesar ?
 Și ce mișel l'atinse și'l junghiă
 De nu pentru dreptate ? Cum ? Noi cari
 Ucis-am pe fruntașul lumii, pentru
 Că apăra tâlhari, să ne spurcăm
 Acuma mâna cu murdară mită,
 Să vindem vlaga și puterea noastră
 Pe niște fleacuri câte'ncaș în mână ?
 Mai bine-un câine și-a lătră la lună
 Decât așa Roman.

Cassiu

Nu m'ațăță.

N'o voi răbda : te uiți pe tine însuși
 Spre a mă dojeni. Eu sunt ostaș
 Mai încercat, mai ager decât tine.
 Să știi ce se cuvine.

Brutu

Haide de ; n'o ești, Cassiu.

Cassiu

O sunt.

Brutu

Eu zic că n'o ești.

Cassiu

Să nu mă mai asmuți, mă voi uită !.
Gândește-te la sănătatea ta,
Și nu mă ispiti și mai departe.

Brutu

Haide de, bărbat slab !

Cassiu

E cu puțință ?

Brutu

Ascultă ! Voi vorbi.
Vrei să mă 'nchin mâniei tale oarbe ?
Și să mă tem când un nebun sgăiește ?

Cassiu

O zeilor ! Eu va să rabd aceasta ?

Brutu

Aceasta? Ba mai mult chiar! Supără-te
 Până s'o frânge inima ta mândră.
 Arată robilor cât ești de iute,
 Și fă pe-argații tăi să tremure.
 Ce? Cată să mă plec 'naintea ta?
 Să mă tăresc sub toana ta posacă?
 Pe zei, înghite-otrava fierei tale,
 Măcar să crăpi. Căci de-astăzi înainte
 Îmi vei sluji de glumă, ba de răs,
 Când te mânii.

Cassiu

Aicea am ajuns?

Brutu

Tu zici că ești ostaș mai bun. Arat-o.
 Adeverește'ți lauda. Mă bucur,
 Mă fericesc să 'nvăț dela mai vrednici.

Cassiu

Tu mă jignești în toate chipurile.
 Am zis ostaș mai vechiu, și nu mai bun.
 Am zis mai bun?

Brutu

Și dacă'ai zis, nu'mi pasă.

Cassiu

Nici Cesar, când trăia, n'ar fi 'ndrăznit
Să mă'ntărate astfel.

Brutu

Haide, haide,
Tu n'ai fi îndrăznit să-l superi astfel.

Cassiu

N'ași fi 'ndrăznit?

Brutu

Nu.

Cassiu

N'ași fi 'ndrăznit?

Brutu

De dragul vieții, nu.

Cassiu

Nu cere tu prea mult iubirei mele.
Pot face-un ce de care m'oi căi.

Brutu

Ai și făcut de ce te poți căi.
 Amenințarea ta nu mă 'nspăimântă,
 Căci sunt așa de tare-armat în cinste,
 Că trece pela mine că vânt gol
 De care nu ții seama. Ți-am cerut
 O sumă de-aur; tu mi-ai refuzat-o.
 Eu nu pot strânge bani prin căi nedrepte;
 Mai bine-aș bate bani din inimă,
 Vărsându'mi pentru drahme sângele,
 De cât să storc din mâna aspră a
 Săteanului ce brumă are el,
 Pe căi piezișe. Aur ți-am cerut
 Spre plata legiunilor, tu mă
 Respinseși: seamănă cu Cassiu asta?
 Eu răspundeam așa lui Caiu Cassiu?
 Când Brutu va ajunge-așa de lacom
 Ca să încuie ticălosul ban
 Prietenilor săi, fiți gata, zei,
 Cu trăsnetele voastre, și-l striviți!

Cassiu

Eu nu te-am refuzat.

Brutu

Ba da.

Cassiu

Ba nu,
Tâmpit fu cel ce ți-a adus răspunsul.
O, Brutu îmi sfășie inima!
Prietenul ar trebui să rabde
Greșelile prietenului. Brutu
Sporește pe-ale mele.

Brutu

Nu o fac
Decât când te descarci asupra mea.

Cassiu

Nu mă iubești.

Brutu

Nu'mi plac greșelile,

Cassiu

Ochi de prieten nici nu le-ar vedea.

Brutu

Ochi de lingău nu le-ar vedea, deși
S'ar arătă înalte ca Olimpul,

Cassiu

Antoniu, tinere Octaviu, haide,
 Pe Cassiu singur să vă răzbunați;
 Căci Cassiu este obosit de lume,
 Urât de cel pe care îl iubește,
 Hulit de fratele său, și certat!
 Ca-un rob; greșelile lui 's cercetate,
 Trecute'n carte, învățate pe
 De rost, spre-a mi se arunca în dinți.
 O, duhul aș putea să'mi plâng prin ochi!
 Ia vezi pumnalul meu, și pieptu'mi gol,
 In el o inimă mai scumpă ca
 Comoara lui Pluton și mai bogată
 Ca aurul — de ești Roman tu, smulge-o.
 Eu care'ți refuzai bani, inima
 Ți-o dau. Lovește-o cum loviși pe Cesar.
 Când îl urai mai rău știi că'l iubiai
 Mai mult decât vreodată ai iubit
 Pe Cassiu

Brutu

Pune-ți iar pumnalu'n teacă:
 Poți să te superi cât poțtești, ai voe.
 Fă ce poțtești, necinstea fie toană.
 O Cassiu, tu ești înjugat cu'n miel
 Ce poartă ciuda ca și piatra focul:
 Lovită, dă o repede scânteie
 Și repede răcește.

Cassiu

Am trăit
Doar ca să fiu batjocura lui Brutu
Când sânge rău ș'obida mă muncesc?

Brutu

Ți-am zis cuvinte tot din sânge rău.

Cassiu

Mărturisești atât? Dă-mi mâna ta.

Brutu

Și inima.

Cassiu

O Brutu!

Brutu

Ce mai este?

Cassiu

Nu mă iubești destul să mă îngădui,
Când duhul iute ce'l am dela mama
Mă face să mă pierd cu firea?

Brutu

Da,
De-acum nainte, Cassiu, când vei fi
Prea dârz cu Brutu-al tău, el își va zice
Că 'njură maică-ta, și te-oi lăsa.

Poetul (afară)

Lăsați-mă să văd pe căpitani;
E ceartă între ei.

Luciu (afară)

Nu'i vöie s'intri.

Poetul (afară)

Doar moartea poate să m'oprească.
(Intră Poetul, urmat de Luciliu, Titiniu și Luciu)

Cassiu

Ei bine, ce e?

Poetul

Nu vi-e rușine, generali? Ce faceți?
Iubiți-vă și fiți prieteni, cum
Se cade pentru oameni ca voi doi.
Eu am văzut mai mulți ani decât voi.

Cassiu

Ha, ha ! Ce prost rimează acest cinic !

Brutu

Afară, mă, obraznicule, pleacă !

Cassiu

O lasă'l Brutu. Asta'i felul lui.

Brutu

Să-și facă toana 'n timp mai potrivit.
Ce caută 'n războiăști cântăreși ?
Jupâne, pleacă.

Cassiu

Haide, haide, dute.
(Poetul ese)

Brutu

Luciliu și Titiniu, comandanții
Să vază de popas de noapte pentru
Compănii.

Cassiu

Și chemați'l pe Messala
(Es Luciliu și Titintu)

Brutu

• Luciu, un pahar cu vin!
(Ese Luciu)

Cassiu

Eu nu credeam c'asa poți să te superi.

Brutu

O Cassiu, sunt bolnav de chinuri multe.

Cassiu

Nu folosești filosofia ta
Când te doboară rele 'ntâmplătoare.

Brutu

Nu poartă nimeni chinul mai ușor
Ca mine. Portia a murit.

Cassiu

Ha! Portia!

Brutu

• A murit.

Cassiu

Cum de-am scăpat de moarte, când așa
Te-am supărat? O, pierdere cumplită!
Și de ce boală?

Brutu

Dorul ei de mine
Și chinul că Octaviu și Antoniu
S'au întărit așa — căci știrea asta
Sosi cu moartea ei — aceasta o scoase
Din minți, și'n lipsa slugilor de-acasă,
Ea 'nghiți foc.

Cassiu

Și așa muri?

Brutu

Așa.

O zei nemuritori!

(Intră Luciu cu vin și o făclie)

Brutu

Nu mai vorbi
De ea. Dă'mi un pahar cu vin. In asta
Ingrop eu orice supărare, Cassiu. (Bea)

Cassiu

Îmi arde inima să 'nchin cu tine.
 O, umplă, Luciu, cupa până 'n vârf,
 Nu pot să beau prea mult în dragostea
 Lui Brutu. (Bea)

Brutu

Titiniu, intră! (Intră Titiniu cu Messala)

Bun venit, Messala.

Să stăm jos lângă lumânarea asta
 Și să ne cercetăm nevoile.

Cassiu

O Portia, te-ai dus?

Brutu

Destul, te rog.

Messala, am primit aici scrisori,
 Că tânărul Octaviu și Antoniu
 Pornesc asupra-ne cu mari puteri,
 Și își îndreaptă oastea spre Filippi.

Messala

Și eu primii scrisori cu-aceleași știri.

Brutu

Cu ce adaus?

Messala

Că prin decretule de proscricțiune
Octaviu, Marc Antoniu și Lepidu
Au omorît o sută senatori.

Brutu

Aici scrisorile nu se împac:
A mea vorbește doar de șapte zeci
De senatori, uciși prin proscricțiune,
Printr'ânșii Cicerone.

Cassiu

Cicerone!

Messala

Da, și 'n urma acelelași proscricții.
Avut'ai știri dela soția ta?

Brutu

Nu, Messala

Messala

Scrisorile nu pomenesc de ea?

Brutu

Nimic, Messala.

Messala

Aceasta 'mi pare straniu.

Brutu

Dece întrebî? Ți-au scris ceva de dânsa?

Messala

Nu, căpitane.

Brutu

De ești Roman, tu spune-mi adevărul.

Messala

Să porți dar adevărul ca Roman:
E sigur c'a murit, și'n chip ciudat.

Brutu

Adio, Portia! Toți va să murim.
Gândindu-mă că va muri odată,
Eu am puterea ca s'o rabd acum.

Messala

Așa port oameni mari, mari suferințe.

Cassiu

Eu am din darul ăsta cât ai tu,
Dar firea-mi n'ar putea s'o poartă astfel.

Brutu

Acum la treaba noastră. Ce gândiți
De am porni îndată la Filippi ?

Cassiu

Nu cred că'i bine

Brutu

Dar temeiu ?

Cassiu

Îată-l.

Mai bine să ne caute dușmanul:
Așa, spre răul său, 'și va risipi
Mijloacele, și obosi soldații,
Iar noi, stând liniștiți, vom rămâne
Plini de odihnă, vlagă și avânt.

Brutu

Temeiuri bune câtă să dea pasul
La cele și mai bune. Locuitorii
Dela Filippi pân'la la locul ăsta

Au pentru noi o dragoste cu sila :
 Căci dările ni le-au plătit cârțind.
 Dușmanul când va trece printre ei
 Iși va spori cu dâșii rândurile,
 Venind îmbărbătat, mărit și proaspăt.
 Ii vom tăia folosul ăsta, dacă
 Ii vom întâmpina noi la Filippi,
 Cu-acest popor în spate.

Cassiu

Dragă frate —

Brutu

Dă'mi voe, rog. Mai țineți încă seamă
 Că noi am strâns pe cei mai mulți prieteni;
 Că legiunile ni's peste pline,
 Și cauza noastră coaptă. Iar dușmanul
 Se întărește'n fiecare zi.
 Noi, stând pe vârf, începem a slăbi.
 E un curent în trebile-omenești :
 De'l iei în toi, te duce la noroc,
 De'l scapi, călătoria vieții noastre
 Ne poartă în prăpăstii și nevoi.
 Acuma noi plutim pe-o mare plină,
 Și va să folosim curentul bun,
 Sau pierdem ăst folos

Cassiu

Pornește dar.

Cum vrei. Și noi vom merge înainte.
Și la Filippi vom da piept cu ei,

Brutu

Al nopții miez ne-a apucat la sfat,
Și firea e robită trebuinții:
Să'i dăm pomana unui mic repaus.
Mai e ceva de zis?

Cassiu

Nu; noapte bună.
Dar dis-de-dimineață vom porni.

Brutu

Luciu!

(Luciu intră)

Dă-mi haina! (Luciu ese) Bun rămas, Messala.
Titiniu, noapte bună. Noapte bună,
Nobile Cassiu, și odihnă bună.

Cassiu

Rău, dragă frate, a fost începutul
Acestei nopți. Să nu mai vie astfel
De vrajbă între sufletele noastre.
Așa e, Brutu?

Brutu

Acuma tot e bine.

Cassiu

Deci, noapte bună.

Brutu

Noapte bună, frate.

Mesalla, Titiniu

Stăpâne, noapte bună.

Brutu

Fiți cu bine.

(Toți es afară de **Brutu**)

(Intră **Luciu** cu haina de noapte)

Brutu

Dă'mi haina. Unde ți-este alăuta?

Luciu

Aici, în cort.

Brutu

Ești somnoros? Sărmane

Băiete, nu te cert. Prea ai veghiat.

Chiamă pe Claudiu și câți-va din oameni,
Ei pot dormi pe perne'n cortul meu.

Luciu

Ei Varron, Claudiu !
(Varron și Claudiu intră)

Varron

Auzi, stăpâne ?

Brutu

Vă rog culcați-vă în cortul meu,
Se poate să vă scol din vreme pentr'o
Solie către fratele meu Cassiu.

Varron

Vom stă și aștepta porunca voastră.

Brutu

Nu vreau așa : culcați-vă, buni oameni ;
Se poate ca să mă mai resgândesc.
Vezi, Luciu, cartea ce am căutat-o
Am pus'o 'n buzunarul hainei mele.
(Varron și Claudiu se culcă pe jos)

Luciu

Știam prea bine eu că nu mi-ați dat-o.

Brutu

Fii răbdător, băiete ! Sunt uituc.
Poți tu să îți deschizi o clipă ochii,
Să cânti un viers sau două din lăută ?

Luciu

Da, de vă place.

Brutu

Da băiete, 'mi place.
Te supăr prea mult, dar ai voe bună.

Luciu

E datoria mea.

Brutu

N'ar trebui
Să-i cer mai mult decât ți-e în putere ;
Știu că un sânge tânăr vrea odihnă.

Luciu

Stăpâne, am dormit.

Brutu

Atât mai bine, și-ai să dormi din nou.

N'am să te țiiu mult. Dacă voi trăi,
Voi fi bun pentru tine.

(Muzică și un cântec)

Ce cântec somnoros! Somn ucigaș,
Tu'ți pui topuz de plumb p'al meu băiat,
Ce'ți cântă viersul? — Noapte bună, Luciu;
Nu vreau să-ți fac durerea să te scol,
Și dacă moțâi vei strica lăuta;
Ți-o iau din mâini. Și noapte bună, Luciu.
Ia să vedem — nu-i foaia'ntoarsă, unde
Am stat eu din citit? — Aici e cred.

(Intră duhul lui Cesar)

Făclia arde rău. — Ha, cine vine?
Cred că e slăbiciunea ochilor
Ce mi-a trezit năluca asta hădă.
S'apropie de mine. — Ești cevă?
Ești tu vr'un zeu, vr'un înger, sau vr'un demon,
Că sângele 'mi înghieți, și'mi sbârlești părul?
Vorbește'mi, spune cine ești?

Duhul

Sunt Duhul tău cel rău.

Brufu

De ce-ai venit?

Duhul

Să-ți spun că la Filippi ai să mă vezi.

Brutu

Bine, te voi revedea dar.

Duhul

Da, la Filippi.

Brutu

Ei bine, te-oi vedeà dar la Filippi.
 Acum, prind inimă, când ai pierit.
 Duh rău, așa fi voit să'ți mai vorbesc;
 Hei Luc'u! Varron! Claudiu! Hei, sculați!

Luciu

Stăpâne, strunele sunt discordate.

Brutu

El crede că e încă la lăută!
 Ei, Luciu, scoală!

Luciu

Stăpâne!

Brutu

Au ai visat de ai strigat așa?

Luciu

Stăpâne, nici nu știu că am visat.

Brutu

Da, ai strigat. Nu ai văzut nimic?

Luciu

Nimic, stăpâne.

Brutu

Atunci dormi iarăși. He, Claudiu!

(Lui Varron)

Hei scoală!

Varron

Stăpâne?

Claudiu

Stăpâne?

Brutu

Dece-ați strigat așa din somn, băieți?

Claudiu, Varron

Cum, am strigat?

Brutu

Da ; ați văzut ceva ?

Varron

Eu n'am văzut nimic.

Claudiu

Nici eu, stăpâne.

Brutu

Duceți salutu 'mi fratelui meu Cassiu,
Și spuneți-i să plece mai din vreme
Cu oastea lui. Și noi îl vom urmâ.

Varron, Claudiu

Prea bine

(Toți es)

ACTUL al V-lea

Scena I-a

Câmpia dela Filippi.

Intră Octaviu, Antoniu și armata lor,

Octaviu

Anton, speranța ni se 'ndeplinește.
Ai zis că nu s'or coboră dușmanii,
Ci-or sta pe dealuri și pe înălțimi.
Se-arată altfel. Oastea lor i-aproape.
Ei vor să ne înfruntē la Filippi,
Și să răspunză ne 'ntrebați de noi.

Antoniu

Ași! Le citesc în suflete, și știu
Dece fac asta. Ei s'ar mulțumi
Să meargă 'ntr'alt loc și să vie cu
Sfloasă semeție, spre-a ne face
Așa să credem că sunt curagioși.
Dar nu-i așa.

(Intră un Sol)

Sol

Fiți gata, generali.
Dușmanul vine, strașnic rânduit,
Cu steaguri sângeroase fălăind,
Și trebuie făcut ceva îndată.

Antoni

Octaviu, 'naintează 'ncet cu oastea.
Pe mâna stângă, 'n netedă câmpie.

Octaviu

Pe mâna dreaptă eu, și tu la stânga.

Antoni

Dece 'mi stai împotrivă 'n zorul ăsta?

Octaviu

Eu nu'ți stau împotrivă, dar fac altfel.
Marș. Trămbiți. Intră **Brutu**, **Cassiu** și armata lor.
Luciliu, **Titiniu**, **Messala** și alții.

Brutu

Ei s'au oprit și vor să intre 'n vorbă.

Cassiu

Titiniu, stai! Vrem să vorbim cu ei.

Octaviu

Să dăm noi semnul luptei, Marc Antoniu

Antoniu

Nu, Cesar, Vom răspunde la atac.
Inainteză, generalii vor
Cu noi o vorbă

Octaviu

Stați până vi se va da semnul.

Brufu

Cuvântu 'ntâi, și lovituri apoi.
Așa 'i, concetățeni?

Octaviu

Nu c'am iubi,
Cum faceți voi, cuvintele mai mult.

Brutu

Un bun cuvânt, Octaviu, e mai bine
Ca-o lovitură rea.

Antoni

Tu, Brutu, dai
 Un bun cuvânt cu-o lovitură rea.
 Dovadă gaura ce o făcuși
 În inima lui Căsar tu, strigând:
 Trăiască Căsar! Să trăiască!

Cassiu

Antoni,

Nu ți se știe rostul loviturii,
 Dar vorbele ți albinele din Hybla
 Le pradă, și le lasă fără miere.

Antoni

Nu fără țepi.

Brutu

Ba da, și fără glas.
 Căci le-ai furat, Antoniu, băzăitul,
 Și cu fereală-ameninți înainte
 De-a înțepa.

Antoni

Mișeilor, nu ați
 Urmat așa când hâdele pumnale
 Vi s'au știrbit de coastele lui Căsar.

V'ați arătat ca mățe dinții voștrii,
V'ați gudurat ca câinii, și ca robii
Ați sărutat picioarele lui Cesar,
Pe când mișelul Casca, ca-un dulău,
Lovì din dos pe Cesar. O lingă!

Cassiu

Lingă! O Brutu, mulțumește-ți ție!
Această limbă azi n'ar înjură
De se făcea ce-am zis.

Octaviu

Veniți la chestie!
Desbaterile dacă dau sudori,
Dovezile vor cere stropi mai roșii.
Priviți,
Trag spada 'n contra unor conjurați;
Când credeți că se va întoarce 'n teacă?
Nu până vor fi răzbunate cele
Treizeci și trei de răni ale lui Cesar,
Sau un alt Cesar va cădeà ca jertfă
Sub spada trădătorilor.

Brutu

O Cesar,
Nu poți muri prin mâini de trădători,
De nu-i aduci cu tine,

Octaviu

Sper așa.

Nu m'am născut să mor prin sabia
Lui Brutu.

Brutu

O, de-ai fi tu, tinere,
Cel mai măreț vlăstar din neamul tău,
Nu ai putea muri în chip mai falnic.

Cassiu

Băiat țăfnos, nedemn de-atare cinste;
Tovarăș c'un berbant și desfrănat.

Antoniu

Bătrâne Cassiu, taci!

Octaviu

Haidem, Antoniu!
Vă zvărl sfidarea 'n dinți; voi trădători,
Veniți, de îndrăzniți azi să vă bateți,
De unde nu, când inimă veți prinde.

(Es Octaviu, Antoniu și armata lor)

Cassiu

Vânt, suflă! Crește, val! Plutește, luntre!
Trezit e viforul și sorții cad.

Brutu

Luciliu! Ascultă un cuvânt.

Luciliu

Stăpâne ?

(**Brutu** și **Luciliu** vorbesc la o parte)

Cassiu

Messala !

Messala

Ce poruncește căpitanul meu ?

Cassiu

Azi este ziua mea. Messala. Tocmai
In ziua asta Cassiu s'a născut.
Dă-mi mâna ta, Messala. Fi'mi tu martor
Că sunt silit, precum a fost Pompei,
Să 'ncred întreaga noastră libertate
La sorții unei bătălii. Tu știi
Că am ținut la Epicur și la
Învățătura lui. Imi schimb părerea,
Și cred în parte 'n cobe și preziceri.
Venind din Sardes, doi vulturi puternici
S'au pus pe steagul nostru cel din frunte,
Și-au stat coleă mănecând din mâinile
Soldaților. Ei până la Filippi

Ne-au însoțit, dar azi în zori s'au dus,
 Și'n locul lor corbi, ciori și sorlițe
 Plutesc asupra-ne și ne privesc
 Ca prăzi bolite ; umbrele lor par
 Ca un cumplit polog, sub care stă
 Oștirea gata sufletul să'și dea.

Messala

Nu crede asta.

Cassiu

Cred în parte numai.
 Căci sunt cu duhul proaspăt, hotărât
 Să 'nfrunt orice pericol cu tărie.

Brutu

Așa să faci, Luciliu.

Cassiu

Dragă Brutu.

Azi zeii să ne-ajute, să putem,
 Amici în pace, duce zilele
 Până la bătrânețe ! Dar fiind
 Nesigură a oamenilor soarte,
 Să ne gândim la cazul cel mai rău.
 De-om pierde bătălia, noi vorbim
 Acuma pentru cea din urmă oară.
 Ce ești dar hotărât să faci atunci ?

Brutu

Cum ne învață chiar filozofia
Ce m'a făcut să mustru pe Caton
De moartea ce și a dat-o, nu știu cum,
Dar mi se pare laș și mișelesc
Să-ți curmi în felul ăsta crugul vieții,
De frica celor ce pot să se 'ntâmple.
Mă voi 'narma dar cu răbdare, ca
S'aștept pronia marilor puteri
Ce jos ne cărmuesc.

Cassiu

Deci, dacă pierdem
Vei suferi să fii dus în triumf
Prin ulițile Romei?

Brutu

Nu, nu Cassiu,
Nu crede, nobile Roman, că Brutu
Va fi purtat cândvă legat la Roma.
Prea mare e de fire, Ziua de-azi
Vă mântui ce idele lui Martie
Au început, și nu știu dacă încă
Ne-om întâlni. De-aceea să luăm
Al nostru vecinic bun rămas. Adio,
O Cassiu, de-apururi și de-apururi.

Când ne-om vedeă iar, bine, vom surâde,
De nu, ne-am despărțit acum cu bine.

Cassiu

Adio, Brutu, pururi și de-apururi!
De ne-om vedeă iar, sigur, vom surâde,
De nu, ne-am despărțit, ce'i drept, cu bine.

Brutu

'Nainte dar! O, dacă vreun om
Ar ști de-acum sfârșitul astei zile!
Dar e destul că ziua va sfârși,
Și se va ști sfârșitul. Să pornim!
(Es)

•Scena II-a

Câmpul de bătaie
(Vuet. Intră Brutu și Messala)

Brutu

Messala, fuga! Legiunilor
De dincolo să dai răvașul ăsta
Să năvălească'ndată, căci zăresc
Puțin avânt în oastea lui Octaviu,
Și-un iureș repede o va surpa.
Dă zor, Messala! Toți să se coboare!
(Es)

Scena III-a

O altă parte a câmpului de bătaie
(Vuet. Intră **Cassiu** și **Titiniu**)

Cassiu

Ia vezi, Titiniu, vezi, mișeii fug !
Am fost dușmanul însuși alor mei :
Văzând pe un stegar al meu dosind
Am omorât pe laș, smulgându-i steagul.

Titiniu

O Cassiu, Brutu-a dat prea iute semnul :
Fiind ceva'n câștig asupra lui
Antoniou, el se prea pripî, soldații
Se puseră pe pradă, iar noi suntem
Impresurați cu toții de Antoniou.
(Intră **Pindaru**)

Pindaru

Fugi mai departe de aici, stăpâne,
Antoniou se-află'n corturile voastre ;
Fugi dar, nobile Cassiu, mai departe.

Cassiu

Destul e de departe dealul ăsta.
Vezi, vezi, Titiniu, corturile mele
Sunt cele unde arde focul ?

Titiniu

Da.

Cassiu

De mă iubești, Titiniu, 'ncalecă
 Pe calul meu acum, dă 'i pintenii
 Pân'se va duce la acele trupe
 Și înapoi, ca să mă'ncredințez
 De este oastea noastră sau dușmană.

Titiniu

Mă voi întoarce repede ca gândul.
 (Ese)

Cassiu

Mergi, Pindaru, mai sus pe dealul cela;
 Eu am vederea slabă. Uită-te,
 Și spune-mi ce-i pe câmpul de bătaie.

(Pindaru se sue pe deal)

În ziua asta-am răsuflat întâi:
 Mi s'a 'mplinit veleatul, și-unde eu
 Am început, acolo voi sfârși.
 Viața calea și-a sfârșit. — Ce veste?

Pindaru

(Sus)

O, stăpâne!

Cassiu

Ce veste?

Pindaru (Sus)

Titiniu e de tot împresurat
De călăreți cari dau năvală'n el;
El dă'nainte — l'au ajuns aproape;
Câțiva descalecă. — Și el o face;
L'au prins. (Chiotă) Ei chiotă de bucurie.

Cassiu

Coboară-te, și nu te mai uită!
Mișel ce sunt, că am trăit atâta
Să văd pe cel mai bun prieten prins
În fața mea.

(Pindaru se dă jos)

Cassiu

Băietă, vino'ncoa.

În Partia te-am făcut eu prizonier,
Și-atunci te-am pus să juri, scutindu-ți viața,
Că tot ce am să'ți poruncesc să faci,
Vei face. Ține-ți jurământul dar.
Fii slobod, și cu astă bună spadă
Ce a răzbit prin inima lui Căsar,
Străpunge pieptul ăsta. — Nu răspunde!

Ia tu mânerul, și când fața mea
Va fi acoperită, ca acuma,
Lovește.

(Pindaru îl înjunghia)

Cesar, tu ești răzbunat
Cu-aceeaș spadă care te-a ucis!
(Moare.)

Pindaru

Sunt liber, dar n'aș fi voit s'o fiu,
De-ași fi putut să-mi fac pe plac. — O Cassiu,
Departa pleacă Pindaru, pe unde
Niciun Roman nu va da ochi cu el,
(Ese)

(Intră Titiniu și Messala)

Messala

E doar un schimb, Titiniu; căci Octaviu
E doborât de trupele lui Brutu,
Cum cele-ale lui Cassiu de Antoniu.

Titiniu

Aceste știri vor bucură pe Cassiu.

Messala

Dar unde l'ai lăsat?

Tifiniu

Nemângăiat,
Cu sclavul Pindaru, pe dealul ăsta.

Messala

Nu'i dînsul care zace jos aici?

Tifiniu

Nu zace ca om viu. — O pieptul meu!

Messala

Nu-i el acesta?

Tifiniu

Nu. A *fost*, Messala
Dar nu mai e. — O, soare, scăpătând,
Cum azi în raze roșii te afunzi,
Așa în sângele lui roșiu ziua
Lui Cassiu se afundă. A apus
Al Romei soare! Ziua ne-a perit;
Nori, neguri și primejdii vin. Noi am
Sfârșit. Ne'ncrederea'n izbânda mea
Făcù ăst fapt.

Messala

Ne'ncrederea în buna
Izbândă a făcut isprava asta.
Greșala groaznică, prunc al obidei,

Dece arăți închipuirii vii
 A oamenilor, lucruri ce nu sunt?
 O tu, greșală, iute zămislită,
 Tu nu te naști în ceas bun niciodată,
 Ci-ucizi pe mama care te-a născut!

Titiniu

Ei, Pindaru! Unde ești, Pindaru?

Messala

Tu cată-l pe când eu mă duc să'ntâmpin
 Pe mândrul Brutu, spre-a'i răzbi urechea
 Cu știrea asta; pot să zic: răzbi,
 Căci ascuțit oțel și veninoase
 Săgeți vor fi așa plăcute-urechii
 Lui Brutu ca o știre de âst fel.

Titiniu

Grăbește dar, eu cat pe Pindaru.

(Ese Messala)

De-ce, viteze Cassiu, m'ai trimis?
 Nu ți-am găsit eu pe ai tei prieteni?
 Și nū mi-au pus pe frunte ei cununa
 Victoriei ca ție să ți-o dau?
 N'ai auzit tu chiotele lor?
 Vai! toate le-ai restălmăcit! Dar ține,
 la tu pe fruntea ta cununa asta;

Mi-a spus-o al tău Brutu să ți-o dau,
Și fac ce-a zis. — O Brutu, vino grabă
Și vezi cum am cinstit pe Caiu Cassiu.
Iertare, zei! E datina Romană:
Vin, sabia lui Cassiu'n pieptul meu.

(Se ucide)

(Vuet, reintră Messala cu Brutu, Tânărul Caton,
Straton, Velumniu și Luciliu)

Brutu

Messala, unde, unde'i trupul său?

Messala

Acolo, și Titiniu îl jelește.

Brutu

Titiniu stă cu fața 'n sus.

Caton

E mort.

Brutu

O Iuliu Cezar, încă ești puternic!
Îți umblă duhul, și ne 'ntoarce fierul
In însuși pieptul nostru!

Caton

Brav Titiniu!

Vedeți, a 'ncununat pe mortul Cassiu!

Brutu

Mai sunt în viață doi Romani ca ei?
 O, cel din urmă din Romani, adio!
 Nu se mai poate să prășească Roma
 Perechea ta. Prieteni, sunt dator
 Mai multe lacrimi ăstui mort, decât
 Mă veți vedeà plătind, dar, Cassiu, voi
 Găsi eu vreme, voi găsi eu vreme.
 Haideți, trimiteți trupul lui la Thassosi
 Nu 'l vom înmormânta în tabără,
 Să nu ne moaie firea. Vin, Luciliu,
 Vin, tinere Caton, pe câmpul luptei.
 Labeo și Flaviu, cetele porniți:
 Trei ceasuri sunt, și până seară voi
 Norocul să'ncercăm în lupte noi.

(Toți es)

Scena IV-a

(O altă parte a câmpului de bătaie)

Larmă. Intră, luptând, soldați din amândouă armatele,
 apoi **Brutu**, tânărul **Caton**, **Luciliu** și alții.

Brutu

Concetățeni, sus, țineți capul sus!

Caton

Bastarzi n'o fac! Cu mine cine merge?
 Voi să-mi strig numele prin oaste:
 Sunt fiul lui Marcu Caton eu, ho!
 Dușman tiranilor, amic al țării;
 Sunt fiul lui Marcu Caton, ho!

Brutu

Și eu sunt Brutu, Marcu Brutu, eu!
 Amic al țării: să mă știți ca Brutu!
 (Brutu ese atacând pe dușman).
 (Caton cade)

Luciliu

O, tinere și brav Caton, căzuși?
 Mori vitejește ca Titiniu și
 Poți fi slăvit ca fiul lui Caton.

I Soldat

Predă-te, altfel mori!

Luciliu

Nu mă predau
 Decât spre a muri. Ia tot aceasta (ți dă bani)
 Ca să m'ucizi îndată. Hai ucide-l
 Pe Brutu ca s'ai cinste 'n moartea lui.

I Soldat

Nu, n'o putem. Un prizonier înalt!

II Soldat

Loc! Spuneți lui Anton că Brutu'i prins.

I Soldat

Poi spune eu. Dar vine generalul.

(Intră Antoniu)

Brutu e prins, Brutu e prins, stăpâne.

Antoniu

Unde e?

Luciliu

Brutu e destul de sigur.

Vă pot încredința că niciodată
Vrăjmașul nu va prinde viu pe Brutu.
Ferească-l zeii de așa rușine!
De 'l veți găsi dar, viu sau mort, va fi
Găsit ca Brutu, vrednic de el însuși.

Antoniu

Acesta nu e Brutu, dar te-asigur,
O pradă tot așa de prețioasă.
Păziți-l bine, și cu toată grija.
Pe-asemeni oameni vreau să-i am mai bine
Amici decât dușmani. Plecați acum,
Ca să vedeți de-i Brutu mort sau viu.
Ș'aduceți vorbă 'n cortul lui Octaviu
De cum s'a petrecut.

{(Es)

Scena V-a

O altă parte a câmpului de bătaie
Intră **Brutu**, **Dardaniu**, **Clitu** **Straton** și **Volumniu**.

Brutu

Sărmane rămășițe de prieteni,
Veniți de v'odihniți pe stânca asta.

Clitu

Statiliu ne-a dat semnul cu făclia.
Dar nu s'a întors. El e ucis sau prins.

Brutu

Șezi **Clitu**, jos, cuvântul e : ucis.
E fapt la modă. Ia ascultă, **Clitu**.
(Ii șoptește la ureche)

Clitu

Cum, eu ? O nu ; pentru nimic în lume.

Brutu

Taci dar !

Clitu

Mai bine mă ucid pe mine însumi.

Brutu

Dardaniu, ascultă
(Ii șoptește)

Dardaniu

Eu să fac aceasta ?

Clitu

O, Dardaniu!

Dardaniu

O, Clitu!

Clitu

Ce lucru groaznic Brutu ți-a cerut?

Dardaniu

O, să'lucid. Ia vezi, el stă pe gânduri.

Clitu

Ăst falic vas acum e plin de jale,
Că se revarsă chiar prin ochii săi.

Brutu

Volumniu, vino'ncoa. Ascult-o vorbă.

Volumniu

Ce poruncești?

Brutu

Volumniu, asta: duhul
Lui Cesar mi s'a arătat azi noapte
De două ori: întâi a fost la Sardes,
Și-aseară aici pe câmpul din Filippi:
Știu, ceasul mi-a venit.

Volumniu

O nu, stăpâne!

Brufu

Cu siguranță-o știu, Volumniu.
 Tu vezi cum merge-lumea, o Volumniu,
 Dușmanul pân'la râpă ne-a gonit;
 (Larmă)

Mai vrednic e ca să sărim în ea,
 Decât să așteptăm a fi'mbrânțiți.
 Am mers la școală amândoi, Volumniu:
 Și în puterea vechei dragoste
 Rog ține'mi spada, să m'arunc pe ea.

Volumniu

Aceasta nu e slujbă de prieten.
 (Larma urmează)

Clitu

Fugi, fugi, stăpâne, nu-i de stat aici.

Brufu

Fii dar cu bine tu, și tu Volumniu,
 Straton, tot timpul ăsta ai dormit,
 Și ție bun rămas. — Compatrioți,
 Imi crește inima că'n viața mea
 N'am dat de niciun om necredincios.
 Eu am câștig din astă zi cumplită
 Mai mult decât Octaviu și Antoniu

Voi folosi prin ăst mărșav triumf.
 Rămas bun dar la toți. Limba lui Brutu
 Aproape și'a sfârșit povestea vieții.
 Pe ochi mi'atârnă noaptea: oasele
 Ar vreă odihnă, ele s'au muncit
 Ca să ajungă numai ceasul ăsta.
 (Larmă, strigăte, afară: „fugiți, fugiți, fugiți!”)

Clitu

Fugi, fugi, stăpâne!

Brutu

Mergeți, vă urmez.

(Clitu, Dardaniu și Voluminu es)

Te rog, Straton, stai cu stăpânul tău.
 Tu ești un om la care ții ceva;
 În viața ta a fost un rost de cinste.
 Deci ține'mi spada și întoarce'ți fața,
 Pe când m'arunc pe ea. Vrei să o faci?

Straton

Dă'mi mâna mai întâi; stăpâne, adio!

Brutu

Adio! Fii în pace, Cesar, eu
 Nu te-am ucis cu drag cum mor acu.

(Se aruncă pe sabie și moare)

(Larmă. retragere. Intră Octaviu, Antoniu, Messala,
 Luciliu și armata)

Octaviu

Ce om e âsta?

Messala

E al lui Brutu. Unde ți-e stăpânul?

Straton

Nu în robia'n care ești, Messala.
Biruatorii pot să'l arză numai,
Căci Brutu s'a învins pe sine însuși,
Și moartea lui pe altul nu'l cinstește

Luciliu

Și Brutu astfel trebuia găsit.
Îți mulțumesc, că ai adeverit,
O Brutu, ceeace a zis Luciliu.

Octaviu

Câți au slujt pe Brutu, 'i iau în slujbă.
Vrei tu, băiete, să rămâi la mine?

Straton

Da, dacă vrea Messala să mă lase,

Octaviu

Fă asta, bun Messala.

Messala

Cum a murit stăpânul meu, Straton?

Sstraton

I-am ținut spada'n care s'aruncă.

Messala

Ia'l dar, Octaviu, pe acela care
Făcu lui Brutu cea din urmă slujbă.

Antoniu

A fost cel mai măreț Roman din toți:
Toți conjurații, fără de el, făcură
Ce au făcut, din pizmă pentru Cesar,
El numai, dintr'un gând curat de cinste
Și binele obștesc, se-uni cu ei.
Duiosă i-a fost viața, și așa
Se îngânară elementele
In el, că Firea s'a putut scula
Zice lumii: „Acesta fu un om!“

Octaviu

Precum viirtuții sale se cuvine,
Cu toată cinstea să'l înmormântăm.
Azinoapte'n cortul meu să-i zacă trupul
Cu rânduiala demnă de-un ostaș.
Răpaus oastei dați ! Biruitorii
Merg ca să'mparță ale zilei glorii.

(Es)

VERIFICAT
2007

VERIFICAT
1987

